

DE INVLOED VAN STORYTELLING EN SCHRIJFOPDRACHTEN OP DE LEESBELEVING VAN VMBO-LEERLINGEN IN DE BASISBEROEPSGERICHTE LEERWEG

Student: Jannie Magendans

Studentennummer 3432211

Masteropleiding Educational Needs

Studiebegeleider: Astrid Lindenburg

Studiegroep: Rotterdam

Cohort: 2017

Afstudeerrichting: Leren

11 juni 2019

SAMENVATTING

Dit praktijkgericht onderzoek gaat over leesbeleving en welke invloed storytelling en schrijfopdrachten hierop kunnen hebben. Als onderzoekstrategie is gekozen voor een combinatie van een actie- en een ontwerpgericht onderzoek. Het doel is om met andere onderwijsvormen de leesbeleving in positieve zin te beïnvloeden, waardoor de leesvaardigheid kan verbeteren. Leerlingen die graag lezen, maken meer leeskilometers en dit verbetert de leesvaardigheid (Verhallen, 2009).

Aanleiding voor het onderzoek is dat uit een nulmeting van Diatekst (Hacquebord, 2012) is gebleken dat een kleine 60% van de leerlingen van klas 1 tot en met 3 vmbo niet de norm haalt die volgens het referentiekader taal en rekenen (Meijerink, Leschert, Rijlaarsdam, Van Bergh & Van Streun, 2009) behaald hoort te worden. Alle leerlingen horen in de eerste klas van het vmbo tenminste het referentieniveau 1F te hebben en daarna op weg te zijn naar 2F. In de basisberoepsgerichte leerweg op het vmbo ligt het aantal leerlingen dat niet aan de norm voldoet het hoogst.

Er is een lessenserie ontworpen met elementen uit storytelling, te weten archetypen en de rol van De Mentor, en schrijfvaardigheid. Het thema van de lessenserie is het levensverhaal, omdat een dergelijk thema dicht bij de belevingswereld van de leerlingen ligt. Daarmee sluit het onderwerp aan op de zone van de naaste ontwikkeling (Vygotsky, 1996).

Om de leerlingen goed voor te bereiden op de toekomst en de maatschappij is onderzocht welke invloed storytelling en schrijfopdrachten op de leesbeleving hebben. Als met meer plezier wordt gelezen, kan dit de leesvaardigheid verbeteren (PISA-2013). Een betere leesvaardigheid verkleint de kans op werkloosheid, gezondheidsproblemen en communicatieproblemen (Rijksoverheid, 2019). Daarnaast hebben zwakkere lezers veel profijt als zij veel in hun vrije tijd lezen (Mol & Bus, 2011). Hun basisvaardigheden als spelling, grammatica, woordenschat en tekstbegrip gaan relatief meer vooruit dan wanneer vaardige lezers veel lezen in hun vrije tijd.

Er zijn twee interventies gekozen, namelijk elementen uit storytelling en schrijfopdrachten. Daarbij wordt een invalshoek bij verhalen gekozen die niet bestaat uit vragen over de tekst. Volgens Beers & Probst (2017) levert een dergelijke aanpak 'Fake readers' op. Teksten horen tot nadenken te stemmen (Beers & Probst, 2017). Ook is het ontdekken van de eigen smaak en het stimuleren van de creativiteit een aandachtspunt om het zelfvertrouwen en plezier in taal te stimuleren (Curriculum.nu, 2019).

Er is verder onderzocht hoe de leesbeleving van Ghanese jongeren is vergeleken met de jongeren uit de focusgroep. Opvallend is dat in Ghana graag wordt gelezen. Op de bezochte school wordt het nut van lezen kenbaar gemaakt op de schoolmuur: 'Reading makes me smart, bright and intelligent.' Bij de Nederlandse focusgroep is duidelijk geworden dat zij meer het nut van lezen gaan inzien als dat wordt duidelijk gemaakt (Stichting Lezen en ITTA, 2014). Dit lijkt de leesmotivatie iets te vergroten. De ruime keuze uit boeken in Nederland maakt dat leerlingen meer begeleiding bij de boekkeuze nodig hebben. De respondenten uit de focusgroep noemen dat leestips van docenten, het voorlezen en hulp bij het kiezen mogelijk hun leesbeleving kunnen vergroten.

De interventies zijn door de leerlingen in de focusgroep positief beoordeeld. Het hoogst heeft de workshop 'Spoken word' gescoord. Een rol hierin heeft mogelijk gespeeld dat deze performer een

professional op zijn gebied is en met zijn opdrachten en grondhouding van meet af aan een goede en veilige relatie met de leerlingen wist op te bouwen. Aan het einde van de workshop heeft hij voorgedragen uit eigen werk. De waardering voor deze taalkunst en de workshop is met een 8,9 becijferd. Ook het schrijven van verhalen met interactieve werkvormen, het ontdekken van archetypen en het herkennen van levenslessen in verhalen is met goede cijfers beoordeeld.

De leerlingen hebben de interventies op het gebied van storytelling en schrijven positief ervaren. Het cijfer dat leerlingen zichzelf geven voor hun leesbeleving is licht gestegen van een 5,2 naar een 5,8. 20% van de respondenten is meer gaan lezen in de vrije tijd.

Het is interessant om verder te onderzoeken of er een app ontwikkeld kan worden waarop leerlingen hun mediadossier kunnen bijhouden voor lees- en kijkervaringen. Het zou mooi zijn als daar tips op binnenkomen die passen bij hun lees- en kijkgedrag, zoals nu ook bij Netflix het geval is. Dit kan meer zelfstandigheid teweegbrengen als het gaat om het maken van boekkeuzes. Een ander interessant onderzoek kan zijn om te achterhalen op wat voor manier beeld en verbeelding ingezet kan worden voor de waardering van verhalen.

Voor dit praktijkgericht onderzoek is op aanraden van de examencommissie een extra module ingezet, te weten LTAO7. In het praktijkgericht onderzoek wordt ingegaan op de referentieniveaus taal op het vo en oplossingen op het gebied van taalachterstanden in de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo, omdat daar de taalachterstanden het grootst zijn (Rijksoverheid, 2019)

Er zijn verschillende interventies ingezet, zoals een workshop 'Spoken word', elementen uit storytelling en verschillende schrijfp opdrachten, ten behoeve van de taalvaardigheid. Daarmee komen receptieve en productieve taalvaardigheden als schrijven en spreken in dit praktijkgericht onderzoek aan de orde. Er is rekening gehouden met de onderwijsbehoeften in de praktijk.

Voor de theorie is onder meer het boek Taalgericht vakonderwijs (Hajer & Meestringa, 2004) en Iedereen kan leren schrijven (Van Norden, 2018) meegenomen. In de praktijk is samengewerkt met de vakgroep Engels op de onderzoeksschool. Leerlingen uit de brugklas hebben voor het onderzoek ansichtkaarten naar Ghanese leerlingen verstuurd. Ghanese leerlingen hebben na een korte instructie van de onderzoeker (bijlage 9) kaarten teruggeschreven naar de brugklassers. Deze schrijfp opdracht is in het Engels uitgevoerd. Voor de brugklassers in Nederland is door mij, de onderzoeker, een presentatie gehouden over het land en de leesbeleving van Ghanese jongeren. Hiermee is kennis van de wereld uitgewisseld. Verder is in Ghana een workshop leesstrategieën gegeven. Het inzetten van leesstrategieën voorafgaand aan het lezen van teksten over welk onderwerp dan ook is helpend voor het tekstbegrip (zie bijlage 10). De instructies van leesstrategieën zijn op posters verstrekt aan leerkrachten van de bovenbouwklassen op de basisschool en docenten op het voorgezet onderwijs in Ghana.

In Ghana is verder een voorbeeldles interactief voorlezen uitgevoerd aan de hand van het prentenboek 'Jip and Janneke, two kids from Holland'. Daarmee is gedemonstreerd dat leesstrategieën voor alle leeftijden ingezet kunnen worden en dat de woordenschat kan worden uitgebreid met woord en beeld. De Ghanese leerkracht is meteen met interactief voorlezen aan de slag gegaan, zie Figuur 1.

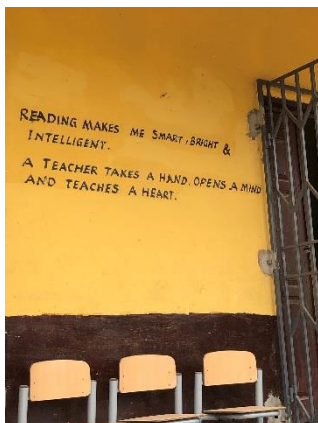

Figuur 1 De Ghanese juf aan de slag met interactief voorlezen (foto is van de onderzoeker)

INHOUD

Samenvatting.....	2
Inleiding/inlegvel	4
Hoofdstuk 1 Aanleiding en doelstelling	7
1.1 Doelstelling	8
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader en onderzoeksvraag	9
Stimuleren van de creativiteit en het ontdekken van de eigen smaak.....	10
De invloed van schrijven op tekstbegrip en leesbeleving	10
Lessenserie storytelling en schrijfopdrachten	12
2.1 Onderzoeksvraag	13
Hoofdstuk 3 Onderzoeksstrategie en -methoden	14
3.1 Onderzoeksstrategie	14
3.2 Respondenten	14
3.3 Onderzoeksmethodes.....	15
3.4 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid	15
Hoofdstuk 4 Data-analyse en resultaten	17
4.1 Deelvraag 1: Hoe is de leesbeleving bij Ghanese jongeren vergeleken met de Nederlandse jongeren? 17	
4.2 Deelvraag 2: Hoe ervaren leerlingen en docenten de lessenserie met storytelling en schrijfopdrachten?	19
4.3 Deelvraag 3: Wat voor gevolg heeft het inzetten van verschillende interventies op de leesbeleving? .	21
Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	23
5.1 Hoe is de leesbeleving bij Ghanese jongeren vergeleken met Nederlandse jongeren?	23
5.2 Hoe ervaren leerlingen en docenten de lessenserie met storytelling en schrijfopdrachten?	24
5.3 Wat voor gevolg heeft het inzetten van de gekozen interventies op de leesbeleving?	25
5.4 Antwoord op de hoofdvraag: Welke invloed hebben storytelling en schrijfopdrachten op de leesbeleving van vmbo-leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg?	26
5.5 Aanbevelingen	27
5.6 Aanbevelingen voor vervolgonderzoeken	28
Hoofdstuk 6 Discussies	29
Nawoord	31
Literatuurlijst.....	32
Bijlage 1 Enkele resultaten uit het onderzoek van DBos	35
Bijlage 2 De lessenserie: start-up	39
Bijlage 3 De lessenserie: Follow-up met archetypen en levensles	41
Bijlage 4 Enquête voorafgaand aan lessenserie	53
Bijlage 5 Resultaten enquête leesgedrag focusgroep	55
Bijlage 6 Enquête achteraf.....	60

Bijlage 7 Uitwerking laatste vragenlijst leerlingen	62
Bijlage 8 De inleiding van het levensverhaal van King Leroy	66
Bijlage 9 Instructie schrijven ansichtkaart	67
Bijlage 10 Leesstrategieën voor de klassen in Ghana	68

Reading makes me smart, bright and intelligent. Dat staat op een van de muren van de Ghanese school geschreven. Leerlingen in dit land houden van lezen. Het is duidelijk wat lezen hen op kan leveren.

Wat de resultaten van dit leesgedrag zijn, is niet in cijfers bekend. Ghana ontbreekt bij internationale onderzoeken naar leesgedrag, zoals van OESO (Organisatie voor Economische Ontwikkeling en Samenwerking), Pirls (Progress in International Reading Literacy Study) en PISA (Programme for International Study Accesment).

Kijkend naar Nederland, dan staat in het onderzoek van PISA (2013) dat er sterker ingezet moet worden op het creëren van leesplezier. Dit is de sleutel voor meer leesvaardigheid en excellentie. Het onderzoek meldt dat dit zeker het geval is voor leerlingen in het vmbo en het praktijkonderwijs. Dat de resultaten met lezen voor verbetering in aanmerking komen, is bevestigd in cito-toetsen en tekstbegriptoetsen van Diataal (Hacquebord, 2012). Uit een nulmeting van Diatekst die in oktober 2018 is gehouden van klas 1 tot en met klas 3 op de onderzoeksschool blijkt dat een kleine 60 procent van de leerlingen niet de norm haalt die volgens het referentiekader taal en rekenen (Meijerink, Leschert, Rijlaarsdam, Van Bergh & Van Streun, 2009) behaald hoort te worden. Alle leerlingen horen tenminste referentieniveau 1F te hebben als ze in de brugklas beginnen. Daarna dienen zij tenminste op weg te zijn naar niveau 2F.

Uit een internationaal onderzoek naar de leesprestaties bij leerlingen uit groep 6 van de basisschool (Pirls, 2016) is gelet op lezen voor de ontspanning en ervaring met verhalende teksten en lezen om informatie te verzamelen en te gebruiken met informatieve teksten. Op beide leesdoelen scoren de Nederlandse kinderen bovengemiddeld, namelijk 545 en daarmee staat Nederland op de veertiende plaats op de internationale ranglijst van Pirls. Het verschil in sterke en zwakke lezers is volgens dit onderzoek nergens zo klein als in Nederland. Bij dit onderzoek moet als kanttekening worden geplaatst dat het wordt afgenomen bij kinderen op de basisschool en niet op het voortgezet onderwijs. Kijkend naar het eerste leesdoel, namelijk lezen voor de ontspanning en de ervaring, dan komt uit een meting op het voortgezet onderwijs van De Bibliotheek op School (DBos) in 2018-2019 dat gemiddeld 44 procent van de leerlingen op de onderzoeksschool lezen leuk tot erg leuk vindt. Landelijk is dit percentage 36 procent (bijlage 1).

De resultaten voor de leesvaardigheid in Nederland zijn gezien de eerder geschetste leesdoelen uit Pirls-2016 internationaal bovengemiddeld. Bij 15-jarigen liggen de onderzoeksresultaten anders (PISA-2015). Het niveau van de leesvaardigheid lijkt sterker te dalen in Nederland dan in andere landen. De havo- en vwo-leerlingen scoren gelijk in leesvaardigheid, maar de scores van vmbo-leerlingen zijn achteruitgegaan. Ook het aantal laaggeletterden is gestegen van 13,8 procent in 2012 naar 17,9 procent in 2015. Onder de 15-jarigen in de basisberoepsgerichte leerweg ligt de laaggeletterdheid op 62 procent en op 35% bij de kaderberoepsgerichte leerweg (PISA-2015).

Maatschappelijk gezien heeft laaggeletterdheid de aandacht. Met de stimuleringsregeling Tel mee met taal wil de overheid samen met bijvoorbeeld scholen, bibliotheken, werkgevers, gemeenten en maatschappelijke organisaties laaggeletterdheid aanpakken. Volgens de cijfers (Rijksoverheid, 2019)

heeft een op de negen Nederlanders moeite met lezen en schrijven. Dit heeft grote nadelen, zoals meer kans op werkloosheid (een lagere opleiding en moeite met het schrijven van sollicitatiebrieven of -mails), gezondheidsproblemen (geen bijsluiter kunnen lezen) en communicatieproblemen (invullen van formulieren). Op 12 april 2019 is de site www.lezeninhetvmbo.nl gelanceerd. Die is bekostigd door de overheid, omdat lezen in het vmbo nog altijd geen vanzelfsprekendheid is.

1.1 DOELSTELLING

Nederlands kan als kernvak bij uitstek een vak zijn dat ondersteuning gaat bieden door leerlingen op een andere manier leesonderwijs aan te bieden. Een manier die meer gericht is op persoonlijke interesses, creativiteit en communicatie. Het tijdsbestedingsonderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (2018) toont aan dat het aantal lezende tieners is teruggelopen van 65 procent in 2006 naar 40 procent in 2018. De doelstelling van dit onderzoek is te ontdekken op wat voor manier het lezen bij vmbo'ers bevorderd kan worden door de leesbeleving te verbeteren. Op de onderzoeksschool is een samenwerking met lokale bibliotheek. Er is een leesbevorderaar op school geweest, er is een leesplan gemaakt en de opdrachten naar aanleiding van gelezen boeken zijn aangepast. Dit laatste proces is op de onderzoeksschool in volle gang. Volgens Wisse (2018) is met belevingsopdrachten meer te bereiken dan met toetsen. Wisse stelt dat een koppeling tussen lezen en schrijf- of spreekvaardigheid een manier is die het leesplezier en -beleving niet in de weg hoeft te staan.

LEESVAARDIGHEID VERBETEREN

Uit een nulmeting in oktober 2018 blijkt dat in klas 2 vmbo basisberoepsgerichte leerweg de leesachterstanden het grootst zijn. 84 procent voldoet bij het uitgevoerde onderzoek van Diatekst (Hacquebord, 2012) niet aan de 1F-norm van Meijerink. Deze leerlingen vormen een risicogroep als het om laaggeletterdheid gaat. De vraag is hoe bij deze leerlingen de leesvaardigheid verbeterd kan worden. Om teksten goed te begrijpen moeten leerlingen zo'n 17.000 woorden kennen (Broekhof, 2011). Volgens Broekhof zitten veel vmbo-leerlingen onder dit niveau. Broekhof stelt dat een effectieve didactiek in het leesonderwijs en een planmatige aanpak van vrij lezen de taalontwikkeling van deze leerlingen kan verbeteren.

De leerlingen zullen geprikkeld moeten worden om te lezen. Daarom is het van belang een onderwerp te kiezen dat dicht bij de zone van de naaste ontwikkeling ligt (Vygotsky, 1996). De lessenserie gaat in dit onderzoek over het levensverhaal. Schrijver, dichter en essayist Stefan Hermans zei op de Dag van het Literatuuronderwijs op 20 november 2018 in Rotterdam dat als er elk jaar voor een ander thema of onderwerp in het onderwijs wordt gekozen, dit leidt tot meer inspiratie en een hoger niveau van het onderwijs.

In het onderzoek zal meegenomen moeten worden hoe het literatuuronderwijs bij Nederlands wordt ervaren. Tot nu toe is uit onderzoek gebleken dat Nederlands bijvoorbeeld niet in de top-10 van favoriete vakken staat (Vakdidactiek Geesteswetenschappen, 2016). Dit kan mede leiden tot een gebrek aan motivatie om een taal eigen te maken, waardoor er lager wordt gescoord met taal en het toekomstperspectief doorgaans in een lagere opleiding uitmondt (Rijksoverheid, 2019).

HOOFDSTUK 2 THEORETISCH KADER EN ONDERZOEKSVRAAG

Vmbo-leerlingen lezen vooral, omdat het moet van school (Land, Van den Bergh & Sanders, 2007). Het is dus vooral extrinsieke motivatie dat de leerlingen drijft om een boek te lezen. Volgens Ryan en Deci (2000) moet er meer worden ingezet op de intrinsieke motivatie. Zij noemen drie elementen: autonomie, competentie en relatie.

De drie elementen van de intrinsieke motivatie kunnen zeker gebruikt worden voor het leesonderwijs. Er kan bijvoorbeeld ingehaakt worden op de belevingswereld en onderwerpen die spelen bij de leerlingen. Het niveau moet aansluiten op de zone van de naaste ontwikkeling (Vygotsky, 1996). Volgens Vygotsky leert de leerling door stof, in dit geval een tekst, aan te bieden op een niveau dat net iets hoger is. Dit zou dus goed zijn voor de competentie. Bovendien is het uitdagender voor de leerling.

Motivatie en plezier zijn evident voor het lezen. Volgens Stichting Lezen & ITTA (2014) hebben docenten hier een rol in. In de momenten van vrij lezen tijdens lestijd kunnen ze kijken waar de leesinteresses van leerlingen liggen. Dit kan stimulerend zijn voor de leeskilometers. Alle vormen van lezen kunnen een rol spelen in de ontwikkeling van leesvaardigheid en het maken van leeskilometers, zoals het lezen van fictie en non-fictie, kranten, tijdschriften, teksten op internet en de ondertiteling van films en series (Verhallen, 2009). Daarnaast krijgen vmbo-leerlingen betere kansen als alle docenten het belang van taal en lezen inzien (Stichting Lezen & ITTA, 2014)

Een rijk aanbod van teksten verbetert de competentie. Hierdoor leren leerlingen verschillende teksten en structuren herkennen. Volgens een rapport van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2013) nodigt een authentieke tekst in combinatie met functionele leesopdrachten het meest uit tot actief lezen. In datzelfde rapport wordt gesteld dat als jongeren in interactie gaan over wat ze hebben gelezen, zij zich hiermee het schriftelijk taalaanbod eigen maken. Dit zou leiden tot een gezamenlijk begrip van de tekst. Deze interactie wordt de motor van de taalontwikkeling genoemd. Voor spreken of storytelling geldt dat een afwisseling tussen controlerende, stimulerende en persoonlijke vragen de interactie verder kunnen bevorderen. Het helpt hen gedachten onder woorden te brengen en ervaringen, meningen op oplossingen voor meningen te kunnen formuleren (Bolle & Van Meelis, 2014). Door activerende werkvormen als 'denken, delen, uitwisselen' te gebruiken, komen stille leerlingen en leerlingen die meer denktijd nodig hebben ook aan bod.

Op fora zijn allerlei redenen te vinden waarom een jongere een boek zou moeten lezen en wat de meerwaarde daarvan is. Van Straten (2018) zegt hierover dat het psychologische innerlijke conflict van mensen, de worsteling van wie wij zijn, vooral in boeken te vinden is. Daarnaast hebben zwakkere lezers veel profijt als zij veel in hun vrije tijd lezen (Mol & Bus, 2011). Hun basisvaardigheden als spelling, grammatica, woordenschat en tekstbegrip gaan relatief meer vooruit dan wanneer vaardige lezers veel lezen in hun vrije tijd.

De problematiek die wordt ondervonden in het Nederlandse leesonderwijs komt voor een groot deel overeen met die in de Verenigde Staten. Beers & Probst (2017) bepleiten dat leesonderwijs anders moet; minder gericht op vragen die over de tekst gaan. Deze veelvoorkomende aanpak in de huidige lesmethodes levert volgens hen 'fake readers' op. Zij noemen drie soorten lezers waar de maatschappij behoefte aan heeft:

- 'responsive' lezers. Staat de lezer open voor de tekst en wordt de lezer er emotioneel en intellectueel door geraakt?
- 'responsible' lezers. Wat is de reactie en mening over de tekst?
- 'compassionate' lezers. Kan de lezer zich inleven en wat doet de informatie met zijn visie?

Teksten moeten relevanter worden. Het gaat er vooral over wat de lezer tot nadenken stemt (Beers & Probst, 2017). Leerlingen gaan meer lezen als zij zelf een tekst mogen kiezen. Verder adviseren zij

dat het aantal toetsen omlaag moet. De angst om te falen staat de vernieuwing in de weg. Dit geldt voor docenten én leerlingen.

In de te ontwerpen lessen staat de leesbeleving centraal. Het gaat om het ontdekken van de eigen smaak en het stimuleren van de creativiteit. In de grote opdracht 7 van het nieuwe curriculum van Nederlands staat dat experimenteren met taal en vormen van taal het zelfvertrouwen en plezier in taal stimuleert (Curriculum.nu, 2019). De vier vaardigheden spreken, luisteren, schrijven en lezen komen in de lessenserie aan bod met de nadruk op de laatste twee vaardigheden.

STIMULEREN VAN DE CREATIVITEIT EN HET ONTDEKKEN VAN DE EIGEN SMAAK

Het ontwerpdeel van het onderzoek start met een workshop 'Spoken word'. In een pamflet dat de Schrijverscentrale op De dag van het literatuuronderwijs in november 2018 uitdeelde, staat dat 'Spoken word' een performancekunst is die elementen van poëzie, storytelling en rap combineert. Deze taalvorm ligt dicht tegen de smaak van de leerlingen aan. Zij luisteren naar muziek in het genre rap en hiphop. Bovendien is 'Spoken word' een vrije vorm van ritmisch taalgebruik die de leerlingen kan leren om zich te uiten.

Uit onderzoek blijkt dat 'Spoken word'-workshops een positief effect hebben op taalvaardigheid, het literaire inzicht, het uitdrukkingsvermogen en het zelfvertrouwen (English, 2016). In het artikel van English (2016) staat dat het expressieve karakter van 'Spoken word' ervoor zorgt dat performers openlijk en eerlijk in een gecontroleerde en veilige omgeving ter sprake kunnen brengen. Dit zou goed zijn voor het welbevinden. Als dit het geval is, werkt dit inclusie in de hand.

Poëzie krijgt doorgaans niet veel aandacht in de Nederlandse lessen. Toch zou het mooi zijn als deze creatieve schrijfvorm weer aandacht krijgt. In de uitzending van de Wereld draait door van 23 oktober 2018 is de poëziebundel *Pessimisme* kun je leren van Lévi Weemoedt geïntroduceerd door Özkan Akyol. Akyol stelt dat lezen van poëzie makkelijk moet zijn om jongeren aan het lezen van poëzie te krijgen. Dit genre kan aansluiten bij de muziekinteresse van de jongeren. Songteksten zijn immers ook een vorm van poëzie. Poëzie valt onder de genres de vertelling en het verhaal (Van der Leeuw & Meestringa, 2014)

Geïnspireerd door televisieprogramma's op het HBO-netwerk in de Verenigde Staten, zoals *Brave New Voices* en *Louder than a Bomb*, zijn er in het Verenigd Koninkrijk meer docenten gekomen die studenten onderwijzen in 'Spoken word' (Sam-La Rose, 2013). Schrijven lijkt een verouderd communicatiemiddel, maar in dit digitale tijdperk hebben jongeren nog nooit zoveel geschreven als nu (Van Norden, 2018). Zij stelt dat een goede schrijfvaardigheid samen met leesvaardigheid een voorspeller is van schoolsucces in alle typen opleidingen.

DE INVLOED VAN SCHRIJVEN OP TEKSTBEGRIIP EN LEESBELEVING

Aan teksten zijn schrijfopdrachten te koppelen. Dit kan de interactie bevorderen. Daarbij moet volgens het rapport van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2013) vastliggen wie het publiek is, wat het tekstdoel is, wat erin moet staan en wat de kenmerken zijn. Motiverende schrijfdoelen zijn dat het functioneel en levensecht is, dat er een echt publiek is en dat het schrijfproduct gepubliceerd of getoond wordt. Goed leren schrijven heeft ook een positieve impact op leesbegrip. Die is veel hoger dan het beantwoorden van vragen over een tekst, zoals nu nog veel school gebeurt. Hier denken Beers & Probst (2017) hetzelfde over.

Creatief schrijven stimuleert de verbeelding en kan worden ingezet om de taalvaardigheid en de verhaalwijsheid te stimuleren (Stichting Lezen, 2017). Het kunnen uitdrukken van gedachten en gevoelens bij schrijfvaardigheid en het kunnen interpreteren van wat anderen hebben geschreven (leesvaardigheid) zijn cruciale onderdelen van geletterdheid. Zelfs bij het vak biologie is geconstateerd dat als leerlingen Biostories schreven of vertelden dit een gunstig effect op het denkvermogen van de leerlingen heeft.

Uit een meta-analyse van Graham en Hebert (2010) is gebleken dat er positievere resultaten worden gehaald na schrijftaken waarin leerlingen hun begrip, verwarring en gevoelens over dat onderwerp moesten evalueren. Wel hebben de onderzoekers gemerkt dat instructies over de schrijfo opdracht vooral voor de zwakkere leerlingen van belang zijn. In de te ontwerpen lessenserie moet dit een aandachtspunt zijn.

De schrijfo opdrachten kunnen het beste kort zijn. Volgens Hebert, Gillespie & Graham (2013) werken lange schrijftaken averechts. Schrijfo opdrachten hebben volgens de onderzoekers een beter effect op tekstbegrip dan vragen beantwoorden over de tekst. Een ander interessant onderzoek is dat een creatieve schrijfo opdracht voorafgaand aan het lezen van een tekst gunstig is voor het lezen (Janssen & Van den Bergh, 2010). De leerlingen gaan sneller lezen, ze begrijpen het verhaal beter en waarderen verhalen meer.

Zoals eerder vermeld is het belangrijk om te kaderen en goede instructies te geven bij schrijfo opdrachten. Volgens Lems (2013) moet een schrijfo opdracht goed worden ingeleid en moet klassikaal de verbeelding worden geprikkeld. Dit past bij de fases oriënteren, instrueren en begeleiden in het 'vijffasenmodel' (Hoogeveen, 1993; Inspectie van het Onderwijs, 2012), zie Figuur 2.

Figuur 2 Het 'vijffasenmodel' van Hoogeveen. De afbeelding komt van <http://downloads.slo.nl/Documenten/7364%20Brochure%20GLS.pdf>. Geraadpleegd op 10 februari 2019.

Daarna volgt het proces van schrijven wat volgens Van der Velden (2012) jongeren op een speelse manier uitdaagt. Te denken valt aan blogs, dagboeken, songteksten of gedichten. Dat er meer aan creatief schrijven gedaan moet worden, wordt bevestigd in Het Manifest Nederlands op School (Vakdidactiek geesteswetenschappen, 2016) waarin wordt geadviseerd dat dit een rol kan spelen in de ontwikkeling van geletterdheid. Creatief schrijven sluit goed aan bij de fase van stimuleren.

Tot slot komt evalueren. Als leerlingen elkaars werk van feedback voorzien, bevordert dit de interactie over de gelezen teksten (Hajer & Meestringa, 2004). Om het middel storytelling succesvol in te zetten is het van belang dat de taalproductie niet allen via praten, maar ook via schrijven wordt uitgevoerd (Hajer & Meestringa, 2004). Gesproken taal vervliegt snel en op schrijfproducten kan

makkelijker feedback worden gegeven. De mondelinge en schriftelijke taalproducties vullen elkaar aan (zie Tabel 1).

<i>MONDELING</i>	<i>SCHRIFTELIJK</i>
<i>actie</i>	reflectie
<i>dynamisch</i>	kernachtig
<i>concreet</i>	abstract
<i>spontaan</i>	wetenschappelijk
<i>verhalend</i>	stellend
<i>sociaal</i>	individueel
<i>dialogoog</i>	monoloog

Tabel 1 Kenmerkende verschillen tussen mondelinge en schriftelijke taalproductie (Hajer & Meestringa, 2004)

LESSENSERIE STORYTELLING EN SCHRIJFOPDRACHTEN

Door zinnen te maken, gaan we op zoek naar de zin van ons levensverhaal, dat is samengesteld uit mooie, betekenisvolle zinnen (Bouma, 2018). De performer Elten Kiene, die de workshop 'Spoken word' heeft gegeven, gaf de leerlingen als laatste de opdracht met de startzin 'Ik ben (naam) en ik ben niet wie jij denkt dat ik ben'. Het doel van deze beginzin is leerlingen te laten nadenken over hun identiteit en dit op papier te zetten, zodat hun gedachten niet vervliegen.

Verder bevat een verhaal vaak een conflict. De hoofdpersoon is degene die het meeste lijdt en er is volgens Bouma (2016, 2018) sprake van twaalf archetypen of oerkarakters die te herleiden zijn naar de literatuur. Elk archetype heeft een bijzondere rol en levert een levensinzicht en levensles op (bijlage 3). Het werken met archetypen lijkt misschien abstract en hoog gegrepen voor leerlingen uit klas 2 vmbo basisberoepsgerichte leerweg. Juist door deze groep leerlingen uit te dagen met hogere denkvragen kan het lukken om ze naar een hoger niveau te brengen (Hajer & Meestringa, 2004). Er is voor het element archetypen uit storytelling gekozen, zodat leerlingen uit de focusgroep het karakter, de identiteit en de hoofdpersoon leren duiden. Dit sluit aan bij het gekozen onderwerp voor de lessenserie, namelijk het levensverhaal.

Van Koenen (2018) stelt dat boeken – vooral fictie – een rijke context bieden om de taal- en ervaringsbasis te vergroten. Door te lezen gaat de lezer nadenken over zichzelf en de levens van anderen. De context van beroep en van burgerschap biedt kansen om leerlingen met een focus op een beroep aan het lezen te krijgen. Daarnaast hebben betekenisvolle thema's die passen bij de belevingswereld een langere meerwaarde (Hirsch, 2003).

Een werkvorm die vertellen en schrijven bijeenbrengt, is de taalronde (Van Norden, 2018). Daarbij wordt eerst een korte vraag gesteld waarop alle leerlingen antwoord geven. Zo heeft iedere leerling iets gezegd. Daarna wordt een korte tekst voorgelezen die past bij de startvraag. Aan de groep worden reacties gevraagd. Daarna maken de leerlingen lijstjes met soortgelijke situaties. Ze kruisen de drie belangrijkste situaties aan. In tweetallen vertellen zij de gekozen situaties aan elkaar, zodat het beeld duidelijk is. Een van de situaties werken de leerlingen uit na een zeer precieze schrijfopdracht. Leerlingen die eerder klaar zijn, kunnen hun verhaal nogmaals doornemen en redigeren. Tot slot worden willekeurig enkele verhalen voorgelezen als afsluiting van de les.

Een follow-up op deze les waarin het genre 'vertelling' centraal staat, kan de tekstbespreking zijn (Van Norden, 2018). Dit is een didactische vorm die aansluit bij de fase Evalueren (Hoogeveen, 1993). Een fragment uit de tekst van een van de leerlingen wordt na toestemming precies zo overgenomen op het digibord. De les begint met een positieve formulering van het doel, namelijk een goede tekst nog beter maken. Afhankelijk van het leerdoel wordt de tekst geëvalueerd samen met de klas. De tekst wordt twee keer hardop voorgelezen. Leerlingen schrijven vragen op over de inhoud en stellen die later aan de schrijver. De tekst wordt op belangrijke punten geredigeerd waarbij teruggerepen wordt op de schrijfo opdracht. In tweetallen werken de leerlingen verder om hun tekst beter te maken.

De lessen zoals hiervoor beschreven zijn vooral interactief. Zo hoort goed schrijfonderwijs te zijn (Van Norden, 2018). Het praten over het onderwerp, de tekst zelf en over de manieren om iets te zeggen, zorgen volgens haar voor mondelinge taal op hoog niveau. Uit een promotieonderzoek van De Milliano (2013) komt dat vmbo-leerlingen meer succes hebben met lezen en schrijven als zij vaker en meer geavanceerd reguleren. Zij moeten hierin worden begeleid, bijvoorbeeld met leesstrategieën, want hun leesproces kenmerkt zich door oppervlakkige zelfregulatie. Er is een gebrekkige oriëntatie op de tekst, een summiere controle op begrip en tijdens het lezen weinig koppeling met de voorkennis. Voor wat betreft schrijfproces noemt ze het probleem knowledge-telling: er is een summiere planning en revisie en weinig aandacht voor monitoren en evaluatie. In die zin kunnen de interventies met een taalronde en een tekstbespreking die Van Norden (2018) voorstelt, een hulpmiddel hierbij zijn.

2.1 ONDERZOEKSVRAAG

Welke invloed hebben storytelling en schrijfo opdrachten op de leesbeleving van vmbo-leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg?

Deelvraag 1: Hoe is de leesbeleving bij Ghanese jongeren vergeleken met Nederlandse jongeren?

Deelvraag 2: Hoe ervaren leerlingen en docenten de lessenserie met storytelling en schrijfo opdrachten?

Deelvraag 3: Wat voor gevolg heeft het inzetten van de gekozen interventies op de leesbeleving?

3.1 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Dit onderzoek is een combinatie van een actieonderzoek en een ontwerpgericht onderzoek, omdat eenmaal de regulatieve cyclus volgens Van Strien (Van Swet & Munneke, 2017) wordt uitgevoerd. Het is deels een actieonderzoek, omdat het een veranderingsgericht onderzoek is in de praktijk op de onderzoeksschool. Dit deel van het onderzoek valt onder de stroming kritisch-emancipatoir, omdat het enerzijds het doel heeft om een bijdrage te leveren aan een meer rechtvaardige maatschappij en anderzijds aan de emancipatie van een kwetsbare groep (Ponte, 2002; Kemmis, 2009). Meer lezen leidt tot meer schoolsucces en daarmee meer maatschappelijk succes bij een groep leerlingen die nu uitvalt op taal, namelijk de vmbo-leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg. Zoals eerder geschetst is 62 procent van deze 15-jarigen laaggeletterd (PISA-2015). Mogelijk is de uitkomst van het onderzoek een stap naar meer kansengelijkheid.

Het is voor een deel een ontwerpgericht onderzoek. Er wordt een lessenserie gemaakt aan de hand van een thema om te onderzoeken wat voor invloed een betekenisvolle context heeft op de leesbeleving van vmbo-leerlingen. Bij een ontwerpgericht onderzoek is het de bedoeling om het ontwerp steeds verder te ontwikkelen. Verschillende methoden kunnen hiervoor worden aangewend. Voor een verbetering van het ontwerp wordt de Plan-do-check-act-cyclus (PDCA) gebruikt, die Edward Deming in de vorige eeuw heeft ontworpen. Het is namelijk niet de bedoeling dat het ontwerp een vaststaande lessenserie oplevert, die na verschillende cycli wordt hergebruikt. De doelstelling is om te onderzoeken wat de gevolgen zijn van de interventies in het leesonderwijs. Daarom wordt na elke les steeds opnieuw de PDCA-cyclus van Deming ingezet en de lessenserie bijgesteld. Een organische lessenserie speelt in op het moment, de docent, de populatie, wat er speelt in de groep en de actualiteit. Het laat bovendien ruimte open voor de creativiteit van de docent.

Een focusgroep vormt het uitgangspunt voor het onderzoek, namelijk een klas uit de basisberoepsgerichte leerweg. Daarnaast zijn docenten die aan deze klas lesgeven in het onderzoek betrokken. Het onderzoek is hiermee op meso-niveau afgenomen (Harinck, 2010).

Het onderzoek wordt in een internationaal kader geplaatst door een interventie mee te nemen die tijdens een studiereis naar Ghana is uitgevoerd. Door een correspondentie op gang te brengen tussen Nederlandse brugklassers en leerlingen in Ghana is meer bekend geworden over de leesbeleving in dit Afrikaanse land.

3.2 RESPONDENTEN

Voor het onderzoek hebben Nederlandse brugklassers een kaart geschreven naar Ghanese kinderen en daarin de vraag gesteld wat ze graag lezen. Deze kaarten zijn door 51 Ghanese kinderen beantwoord.

Bij alle vmbo-leerlingen op de onderzoeksschool is van klas 1 tot en met 3 een nulmeting gedaan met Diatekst. Uit deze eerste resultaten is een focusgroep gekozen. De groep die volgens de test de meeste laaggeletterden bevat, is gebruikt voor het onderzoek. Het betreft een tweede klas vmbo basisberoepsgerichte leerweg.

De onderzoeker geeft zelf geen les aan deze klas. Daarom is aan een vakdocent Nederlands gevraagd of die de ontworpen lessenserie wil uitvoeren. Omdat de inhoud aansluit bij het vak drama is ook met een vakdocent drama samengewerkt.

3.3 ONDERZOEKMETHODES

Naast het bestuderen van literatuur zijn in het vooronderzoek diverse symposia over literatuuronderwijs bezocht, namelijk het symposium Laat ze lezen dat door Pro Biblio is georganiseerd op 1 november in Hoofddorp en het symposium De dag van het literatuuronderwijs dat op 20 november 2018 in Rotterdam is samengesteld door Passionate Bulkboek. Verder is in het vooronderzoek een interview gehouden met een docent die al jaren een uitgebreid poëzieproject arrangeert voor mbo-leerlingen niveau 3 en 4. Met de uitvoerende docent Nederlands en de docent drama zijn evaluaties gehouden gedurende het proces om te beoordelen wat er moest worden bijgesteld aan de andere didactiek. Deze evaluaties hebben plaatsgevonden na elke les. Daarin zijn steeds de vragen 'Wat valt op?', 'Wat ging goed?' en 'Wat kan beter?' meegenomen.

Het meetinstrument Diatekst van Diataal (Hacquebord, 2012) is gebruikt om aan data te komen. Een nulmeting heeft geholpen bij de keuze van de focusgroep voor het onderzoek.

De geschreven kaarten van de 51 Ghanese leerlingen leveren informatie over hun leesgedrag op. Dit wordt in tabellen uitgewerkt om de eerste deelvraag te beantwoorden.

Met enquêtes vooraf (bijlage 4) worden leerlingen uit de focusgroep anoniem bevraagd over hun leesbeleving en houding ten opzichte van het literatuuronderwijs bij Nederlands. Dit levert inzicht op met betrekking tot de laatste twee deelvragen. De resultaten van deze enquête (bijlage 5) zijn vergeleken met de resultaten van de enquête (bijlage 7) die achteraf is gehouden.

Tijdens de onderzoeksperiode heeft de bibliotheek een monitor uitgevoerd onder alle leerlingen van klas 1 tot en met 3 op de onderzoeksschool. In de monitor van Dbos (De bibliotheek op school) zijn eveneens resultaten te zien van het leesgedrag op de onderzoeksschool ten opzichte van de landelijke gegevens. Dit kan meer inzicht opleveren naar de leesbeleving.

Tot slot worden collega's geïnterviewd met wie de onderzoeker heeft samengewerkt om te kijken hoe de andere aanpak heeft gewerkt. Dit gaat steeds volgens het poëtisch principe uit de appreciative inquiry van Cooperrider (Tjepkema & Verheijen, 2012). Dit is een waarderende vorm van onderzoeken waarbij steeds wordt gevraagd wat er goed gaat en wat heeft bijgedragen aan de effectiviteit. Deze onderzoeksvorm richt zich vooral op successen om zo een verandering in gang te zetten, wat het doel is van een actieonderzoek.

3.4 TRIANGULATIE, VALIDITEIT EN BETROUWBAARHEID

De gegevens zijn vanuit meerdere bronnen verzameld: leerlingen, collega's Nederlands en drama, een docent buiten de school en de meting van de bibliotheek op de onderzoeksschool. In deze meting zijn de resultaten van de onderzoeksschool vergeleken met de resultaten op andere vmbo-scholen in het land. Door het hoge aantal respondenten, 12.425, kunnen gegevens uit de gekozen focusgroep met een kwantitatief onderzoek worden vergeleken. De instrumenten zijn verschillend van aard, zoals Diatekst, enquêtes, postkaarten en interviews. Hiermee wordt de triangulatie gewaarborgd. Deze triangulatie vergroot de betrouwbaarheid en validiteit (Baarda, 2009).

In verband met de ethiek heeft de onderzoeker zich aan de vijf regels van de gedragscode praktijkgericht onderzoek voor het hbo (Andriessen, Onstenk, Delnooz, Smeysters & Peij, 2010) gehouden. Met betrekking tot het dienen van professionele en maatschappelijke belangen heeft de onderzoeker door het inzetten van onder andere storytelling gezocht naar een innovatieve oplossing die kan leiden tot meer leesplezier onder jongeren. De opgedane kennis is in eerste instantie gedeeld met de docenten Nederlands en drama op de onderzoeksschool. Tijdens het onderzoek is rekening gehouden met de rechten, belangen, privacy en zienswijzen van de respondenten. Alle data worden door de onderzoeker zorgvuldig bewaard en zijn juist, compleet en

navolgbaar weergegeven. Hierbij moet opgemerkt worden dat leesbeleving lastig te meten is, omdat dit ook een gevoel betreft. De gebruikte bronnen, zoals literatuur, staan vermeld. Het noemen van de onderzoeksschool, de focusgroep en de uitvoerende docenten is achterwege gelaten in verband met privacy. Bovendien zijn deze laatste gegevens niet ter zake doende voor dit onderzoek. De onderzoeker kan de gemaakte keuzes verantwoorden. Er is bijvoorbeeld op meerdere momenten een vragenlijst voorgelegd om verandering te meten.

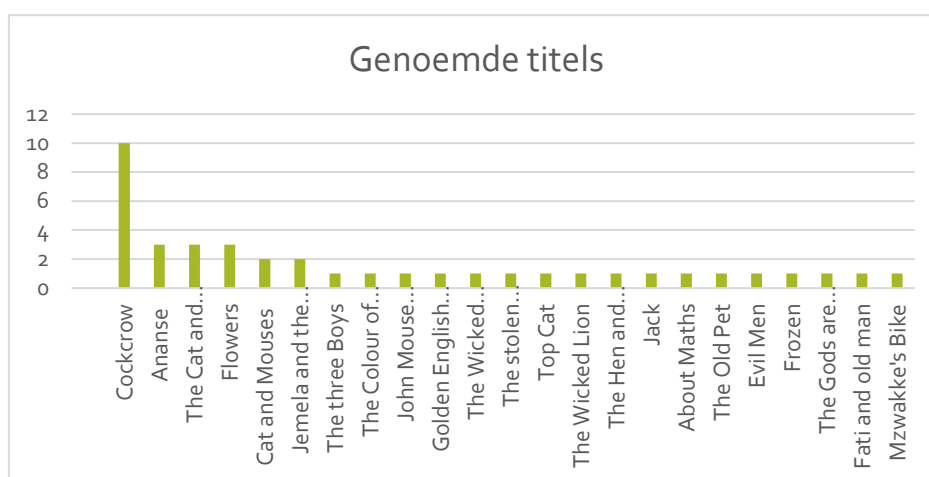
HOOFDSTUK 4 DATA-ANALYSE EN RESULTATEN

Om tot beantwoording van de vraag 'Welke invloed hebben storytelling en schrijfopdrachten op de leesbeleving van vmbo-leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg?' te komen, worden in dit hoofdstuk de data van de deelvragen weergegeven. Opgemerkt dient te worden dat leesbeleving lastig te meten is, omdat het gevoel hierbij een rol speelt.

Er is gekeken hoe lezen in een ander land wordt beleefd. Dat is in dit geval Ghana, omdat de onderzoek een studiereis naar dit land heeft gemaakt. Verder zijn interventies op het gebied van storytelling en schrijfopdrachten gebruikt in de lessen Nederlands en drama. Tot slot is gevraagd hoe deze interventies zijn ervaren en wat voor gevolg ze hebben gehad op de leesbeleving.

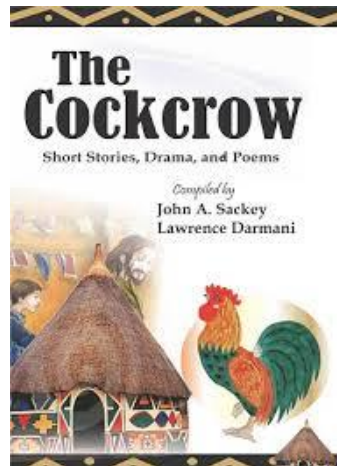
4.1 DEELVRAAG 1: HOE IS DE LEESBELEVING BIJ GHANESE JONGEREN VERGELEKEN MET DE NEDERLANDSE JONGEREN?

In totaal hebben 51 leerlingen van de Compassionate Kids International School in Adawso, Ghana kaarten teruggeschreven naar de brugklassers in Nederland. De leeftijd varieert van zeven tot veertien jaar. Veel leerlingen hebben aangegeven van lezen te houden. Hieronder is in een tabel terug te zien welke boeken ze lezen (Tabel 2). Tien respondenten hebben geen titel genoemd of de geschreven titel was onleesbaar waardoor het favoriete boek niet herleid kan worden.

Tabel 2 Genoemde boeken

Cockcrow is een veelgenoemd boek. De reden die de leerlingen geven, is dat het over dieren gaat. Het is een Ghanees boek met korte verhalen, gedichten en toneelstukken (Figuur 3). Zowel meisjes als jongens in de leeftijd van tien tot veertien jaar noemen dit boek.

Figuur 3 Meest genoemde boek bij de Ghanese respondenten. Bron afbeelding: www.stepbookghana.org

Sommige Ghanese respondenten hebben aangegeven waarom zij graag lezen (Tabel 3). In Ghana is Engels de lingua Franca, omdat er in het land verschillende moedertalen worden gesproken. Tui is er daar een van. De peuters in Adawso spreken vooral Tui als ze net naar school gaan. Zodra de kinderen in klas 1 (hier groep 3) beginnen met lezen en schrijven wordt in het Engels onderwijs gegeven. Meer dan de helft van de respondenten heeft een positieve ervaring met lezen (zie Tabel 3).

Tabel 3 Spontaan genoemde redenen voor lezen

De Nederlandse jongeren uit de focusgroep geven zichzelf gemiddeld een 5,2 als het gaat om hoe graag ze lezen. 75% van de respondenten uit de Nederlandse focusgroep geeft aan 0 tot 15 minuten per week aan vrijetijdslezen te besteden. 25% leest per week meer dan 45 minuten in de vrije tijd.

Als er wordt gelezen dan lezen de meeste respondenten van de Nederlandse focusgroep social media en internetsites. Deze digitale tekstvormen noemt 37% van de Nederlandse focusgroep. Deze tekstvormen zijn door de Ghanese jongeren niet genoemd. Als reactie op een Nederlandse kaart heeft een Ghanese leerling aangegeven geen Instagramaccount te hebben.

Op de vraag wat nodig is om de leesbeleving te vergroten, antwoorden de meeste Nederlandse respondenten dat het om een cijfer moet gaan (30 %), gevolgd door interessante opdrachten (25 %). In drie elementen wordt de rol van de docenten genoemd om de leesbeleving te vergroten, namelijk leestips van docenten, het voorlezen door docenten en hulp bij het kiezen. Deze drie elementen zijn

goed voor 40 %. Leestips van leeftijdsgenoten en reclameblokjes van boeken (pitches) worden geen enkele keer worden genoemd. In de grafiek (bijlage 5) is dit aangeduid door het cijfer 0,1 aan deze onderdelen te verbinden.

Dat vrijetijdslezen meer kennis en betere schoolresultaten op kan leveren is door de Nederlandse respondenten het meest genoemd. Alle leerlingen hebben tenminste een vak ingevuld bij wat vrijetijdslezen hen kan opleveren. In Tabel 4 staat dit weergegeven.

Tabel 4 Uitslag wat vrijetijdslezen kan opleveren

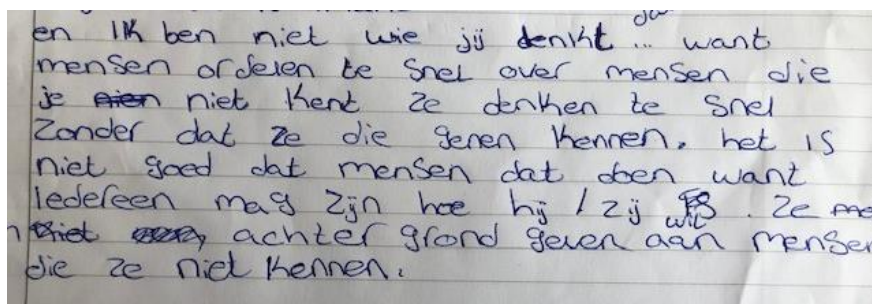
4.2 DEELVRAAG 2: HOE ERVAREN LEERLINGEN EN DOCENTEN DE LESSENSERIE MET STORYTELLING EN SCHRIJFOPDRACHTEN?

De workshop 'Spoken word', waarmee de lessenserie is gestart, is door de leerlingen becijferd met een 8,9. Een toelichting van dit cijfer is te vinden in Tabel 5.

Tabel 5 Toelichting redenen cijfer workshop 'Spoken word'

In Figuur 4 is een schrijfproduct uit deze workshop te zien.

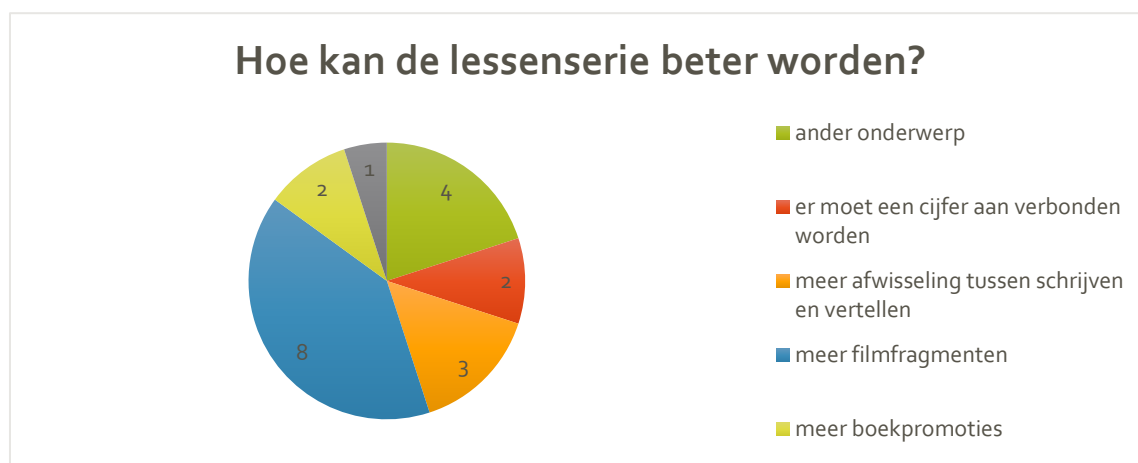
Figuur 4 Schrijfproduct workshop 'Spoken word'

De andere onderdelen van de lessenserie en de ervaring met vertel- en schrijfopdrachten staan in Tabel 6 weergegeven.

Onderdeel	Gemiddeld cijfer	redenen
Gooi een verhaal 'Dion'	7,1	Leuk/ Ik kan goed schrijven
Gooi een verhaal 'Vermist'	7,9	Leuk (om te doen)/ik kan improviseren/spannend
Beschrijven hoofdpersonen film	8	Heel leuk/spannend
Wat is je archetype? Archetypen in boeken/films	8,3	Leuk/beetje saai/ik ben geliefde ¹ /goed en leerzaam/strijder ² /leerzaam
Levenslessen/mentor/Disney	8,5	Saai/leuk/interessant

Tabel 6 Weergave beoordeling lessenserie door leerlingen

Als gevraagd wordt hoe de lessenserie verbeterd kan worden, dan wordt het vertonen van meer filmfragmenten het vaakst genoemd (zie Tabel 7). In de meting die door De bibliotheek op school (DBos) is gehouden (zie bijlage 1) is te herleiden dat 42% van de jongens films noemt en 46% van de meisjes dit genre noemt. Een keuze voor een ander onderwerp dan het levensverhaal is vier keer genoemd door de respondenten. Dit komt neer op 20%. In de rapportage van DBos is te lezen dat meisjes het onderwerp levensverhalen doorgaans interessanter vinden dan jongens. Bij meisjes ligt het percentage op 31% en bij jongens op 12%.

Tabel 7 Ideeën van leerlingen voor verbeteren lessenserie

¹ Geliefde is een term uit de archetypentest van Bouma (2018)

² Strijder is eveneens een term uit de archetypentest van Bouma (2018)

Aan de docenten is na elke les waarin storytelling en schrijfopdrachten naar aanleiding van teksten naar hun bevindingen gevraagd. Daarbij zijn steeds de vragen gesteld wat goed ging, wat beter kan en wat hen is opgevallen.

Reacties van de leerkracht Nederlands op het eerste deel van de lessenserie: de start-up (bijlage 2):

“De leerlingen zijn door de schrijfopdrachten interactiever met een tekst bezig.”

“Een cijfer is belangrijk voor de leerlingen. Tijdens de opdrachten zijn criteria gegeven, maar achteraf gezien was een rubric voor de beoordeling beter geweest.” Uit de eerste enquête die is gehouden bij de focusgroep geeft 30% aan dat een cijfer hun leesbeleving kan vergroten.

“Door de schrijfopdrachten komen andere talenten naar boven.”

“Niet alle leerlingen vinden schrijven makkelijk. De werkvorm ‘Gooi een verhaal’ is helpend geweest bij het maken van een verhaal naar aanleiding van een voorgelezen fictietekst uit de methode. Er is behoefte aan kaders.”

“De andere aanpak smaakte bij mij naar meer. Vooral, omdat de lessen interactiever waren en meer leerlinggestuurd. Als leerkracht ben je dan vooral aan het coachen. Daarom heb ik de andere aanpak ook toegepast in klas 3. Daar zag je dat zowel jongens als meisjes graag schrijven. Wel zie je kwaliteitsverschillen tussen klas 2 en klas 3.”

“De leerlingen vinden elkaars werk allemaal mooi en goed. Daarom heb ik de leerlingen een filmpje over feedback geven getoond³.”

“Als ze zelf hun stukje gingen voorlezen, kwamen ze vaak al achter hun eigen ‘fouten’.”

Bij een nabespreking van een letterlijk overgenomen tekst in de follow-up les nummer drie, herkennen de leerlingen geen spellingsfouten in de tekst. Wel zien zij dat het een fragment is van een hoofdpersoon (de speler) in het gamespel Fortnite.

Bij de dramalessen is met de lesinhoud deels aangesloten op de lessen van Nederlands. Daar zijn archetypes, de rol van een mentor/wijze en het afmaken van een levensverhaal besproken.

4.3 DEELVRAAG 3: WAT VOOR GEVOLG HEEFT HET INZETTEN VAN VERSCHILLENDE INTERVENTIES OP DE LEESBELEVING?

In een enquête na de lessenserie is gevraagd wat het gevolg is geweest van de verschillende ingezette interventies op het gebied van storytelling en schrijven op hun leesbeleving. Leerlingen mochten daarbij aangeven of deze andere aanpak hun leesbeleving heeft veranderd (bijlage 7). Als het gaat om de beleving van het verhaal dan wordt zeven keer kijken naar beelden over het onderwerp genoemd. Het beantwoorden van vragen wordt vijf keer genoemd, elkaar vertellen over de tekst 4 keer en schrijfopdrachten maken wordt geen enkele keer genoemd.

³ De link naar het filmpje over feedback geven staat in bijlage 2 opgenomen.

Of het besteden van aandacht aan archetypen in de lessen Nederlands en drama de leesbeleving heeft beïnvloed is voor 7 van de 11 respondenten nog onduidelijk. Een leerling denkt van wel, drie denken van niet.

De respondenten in de focusgroep geven gemiddeld een 8 voor alle lessen. Het is 63% van de respondenten nog niet duidelijk of de kennis over de archetypen hun leesbeleving heeft veranderd, 27% denkt van niet en 9% denkt van wel. Het cijfer voor de leesbeleving is iets omhoog gegaan. In de eerste meting is het gemiddelde een 5,2, in de tweede meting een 5,8. Tot slot geeft 20% van de respondenten aan dat zij meer zijn gaan lezen in hun vrijetijd. Bij 80% is dat niet het geval.

In de interventies is aandacht geschonken aan de boekkeuze. 25% van de leerlingen in de respondentengroep geven in de eerste meting aan niet te weten waar hun boeksmaak naar uitgaat. Als er gevraagd wordt naar de boekkeuze dan blijkt 31% niet te weten welk boek bij hen past. Het onderwerp (15%), verhalen die gehoord zijn (15%) en informatie op sites (23%) helpen de leerlingen om tot de juiste boekkeuze te komen. Bij de vraag wat nodig is om de leesbeleving te vergroten, noemt 30% een cijfer, 25% interessante opdrachten, 15% leestips van docenten of de docent leest voor in de klas en 11% hulp bij het kiezen van een boek.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk worden eerst de conclusies op de deelvragen gegeven en daarna de hoofdvraag beantwoord. Daarna volgen aanbevelingen. Het hoofdstuk eindigt met een aanbeveling voor een vervolgonderzoek.

5.1 HOE IS DE LEESBELEVING BIJ GHANESE JONGEREN VERGELEKEN MET NEDERLANDSE JONGEREN?

Opvallend is dat in Ghana graag wordt gelezen. De respondenten geven dat in meerderheid spontaan aan. Op de school wordt via een spreuk op een schoolmuur benadrukt waarom lezen goed is: Reading makes you Smart, Bright and Intelligent. Deze spreuk geeft het nut aan van lezen. Mogelijk brengt een goede kennis van de Engelse taal hen verder in het leven. In de enquêtes die zijn afgenomen bij de focusgroep is de vraag gesteld wat vrijetijdslezen hen kan opleveren. Het kan zijn dat alleen al deze vraag invloed heeft gehad op de houding ten aanzien van lezen. Meer kennis en betere schoolresultaten zijn daarbij het meest genoemd. De antwoorden komen ten dele overeen met wat de Rijksoverheid (2019) hierover meldt, namelijk dat het aanpakken van laaggeletterdheid er onder meer voor kan zorgen dat de kans op schoolsucces toeneemt. Mogelijk heeft deze vraag de leerlingen in Nederland doen inzien dat lezen meer oplevert dan zij van te voren dachten.

Er wordt in Nederland weinig tijd aan vrijetijdslezen besteed. Deze gegevens kunnen echter niet worden vergeleken met de jongeren in Ghana, omdat er geen cijfers over vrijetijdsbesteding uit dit land bekend zijn. Wel wordt op de Ghanese school op een schoolmuur duidelijk gemaakt wat het nut van lezen is.

Het benadrukken van het nut van lezen is in Nederland wenselijk om het vrije lezen te stimuleren. In de klas kan tijdens het lezen aandacht zijn voor de verhalen waar leerlingen interesse in hebben. Zo kan de docent de leesinteresses bij leerlingen verder aanwakkeren. Dit is positief voor het maken van leeskilometers (Stichting Lezen & ITTA, 2014).

Het tijdsbestedingsonderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (2018) toont aan dat het aantal lezende tieners is teruggelopen van 65% in 2006 naar 40% in 2018. Mogelijk is er concurrentie met beeldmateriaal. Het verhaal is makkelijk toegankelijk, maar het mist de diepgang van het psychologische conflict dat hoofdpersonen voeren in goede boeken (Van Straten, 2018). Het een hoeft het ander niet uit te sluiten. Zo geeft een leerling uit de focusgroep aan dat het verhaal De Hobbit van Tolkien favoriet is. Het verhaal in het boek ligt op een hoog niveau, waarschijnlijk referentieniveau 4F van Meijerink. In dit boek komen bijvoorbeeld vreemde, nieuwe talen naar voren. Toch heeft deze leerling wellicht door de film kennis gemaakt met het verhaal.

De Nederlandse respondenten lezen, omdat het moet van school (Land, Van den Bergh & Sanders, 2007). In eerste instantie geeft de focusgroep een 5,2 als cijfer voor hoe graag zij leest. De cijfers variëren van een 1 tot een 9. De respondenten die een hoog cijfer geven, lezen ook meer dan 45 minuten per week in de vrije tijd. Andersom is het zo dat leerlingen die zichzelf een laag cijfer geven, doorgaans minder dan 15 minuten per week lezen. Het kan zijn dat dit vermijdende lezers zijn (Hacquebord, 2012), waarbij een gebrekkige woordenschat of tekstaanpak leesplezier in de weg staan.

Op andere teksten, zoals amuserende boeken, korte verhalen en informatieboeken, lijken er weinig verschillen met de Ghanese jongeren te bestaan. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat het

aanbod van boeken in Nederland vele malen groter is dan in Ghana. In Ghana is zowel in de bibliotheek op school als in de openbare bibliotheek geen strip aangetroffen, terwijl die in Nederland volop aanwezig zijn. 11 procent van de Nederlandse respondenten geeft aan strips te lezen in de vrijetijd.

In Ghana is de keuzevrijheid beperkt vanwege het schaarse aanbod. In Nederland valt er meer te kiezen. De schoolbibliotheek op de onderzoeksschool bevat ongeveer tweeduizend boeken, op de school in Ghana zijn dat er ongeveer tweehonderd. Gevraagd is hoe de Nederlandse respondenten kiezen in het enorme aanbod. Geen enkele leerling kiest een boek uit op basis van de kaft. Ook de dikte van een boek wil niet altijd iets zeggen. 17 % geeft aan niet te weten welk boek bij hem/haar past.

Ondanks het ruime aanbod dat in Nederland voor handen is in de schoolbibliotheek weet 25% van de focusgroep niet wat voor boek bij hen past. Bij de vraag hoe boeken worden gekozen, stijgt het cijfer naar 31%. Eigenlijk ligt dit cijfer hoger. Een antwoordmogelijkheid in de eerste meting is dat het over een onderwerp moest gaan dat de leerlingen interessant vinden. Echter van de drie keer dat dit item is aangegeven, hebben twee respondenten geen onderwerp ingevuld.

5.2 HOE ERVAREN LEERLINGEN EN DOCENTEN DE LESSENSERIE MET STORYTELLING EN SCHRIJFOPDRACHTEN?

Zowel de leerlingen als docenten zijn enthousiast over de lessenserie. De leerlingen geven aan de workshop 'Spoken word' het hoogste cijfer, namelijk een 8,9. Gemiddeld krijgen alle interventies een ruim voldoende. Het gemiddelde van de lessen die door de docenten op school zijn gegeven, is afgerond een 8. Interactie met de docent - "de performer die 'Spoken word' gaf, is een aardige meneer"- tot "ik weet nu wat voor archetype ik ben" wordt op prijs gesteld.

De lessen met storytelling en schrijfopdrachten worden allemaal met een voldoende beoordeeld. Leerlingen vragen bij de derde les aan de onderzoeker of er wordt doorgegaan met de levenslessen, want 'dat is veel leuker dan een les Nederlands'. Het toelichten van deze mening vinden de leerlingen lastig. Dit is ook te merken in de antwoorden op de gestelde vragen in de enquêtes. Doorgaans vinden ze het 'leuk', maar als er wordt doorgevraagd volgt er geen antwoord. Soms wordt het deel van de toelichting opengelaten. Het moeilijk onder woorden kunnen brengen van de mening onderschrijft De Milliano (2013) in het promotieonderzoek onder vmbo-leerlingen.

Het interactieve element door de werkvorm 'Gooi een verhaal' of de anonieme quiz met mentimeter.com te gebruiken, vinden de leerlingen en docenten fijn. Het maken van een taalronde en als follow-up een tekstbespreking (Van Norden, 2018) sluit mooi aan bij het vijfphasenmodel van Hoogeveen (1993). Opvallend is dat de leerlingen bij de tekstbespreking niet de spellingsfouten eruit halen, maar wel meteen weten dat de tekst over het gamespel Fortnite gaat. Het anoniem terugkoppelen van een schrijfproduct dat in de klas is geproduceerd zorgt voor een grote betrokkenheid. De docent zal steeds een afweging moeten maken waar de tekst op beoordeeld moet worden. In dit geval heeft de leerling erg goed de hoofdzaak van een gamespel weten neer te zetten. Als leerlingen hier steeds feedback op krijgen en van te voren een richtlijn wordt afgesproken voor de beoordeling van een schrijfproduct in de fase evalueren (Hoogeveen, 1993) dan zou het kunnen dat leerlingen elkaars werk nog beter kunnen beoordelen. Dit bevordert niet alleen de interactie over de tekst (Hajer & Meestringa, 2004) maar ook de vaardigheid reflecteren (De Milliano, 2013; Van Norden, 2018).

Door het verband te leggen tussen levenslessen die uit teksten worden gehaald en levenslessen die in de Disney-films getrokken kunnen worden, is duidelijk gemaakt dat teksten en films tot nadenken kunnen stemmen. De leerlingen uit de respondentengroep denken dat het bekijken van beeldfragmenten over een onderwerp of het beantwoorden van vragen het meest leerzaam is als het gaat om tekstbegrip. Het maken van schrijfoopdrachten wordt door de focusgroep geen enkele keer genoemd.

5.3 WAT VOOR GEVOLG HEEFT HET INZETTEN VAN DE GEKOZEN INTERVENTIES OP DE LEESBELEVING?

Door de interventies en het onderzoek is bij de leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg is duidelijker geworden dat lezen iets oplevert. 45% van de respondenten geeft dit aan dat dit het geval is, 27% wist het al en 27% blijft bij de mening dat het niks oplevert.

De leerlingen zijn door het behandelen van archetypen en de rol van een mentor achter verschillende begrippen gekomen die zij bij Nederlands en drama kunnen toepassen. Door de verschillende interventies is het cijfer voor de leesbeleving licht toegenomen van een 5,2 naar een 5,8. Sommige leerlingen hebben ontdekt dat zij makkelijk en beeldend kunnen schrijven. De leerkrachten hebben ervaren dat het verbinden van schrijfoopdrachten aan teksten interactiever is en dat leerlingen zelf aan de slag gaan. De docent heeft het als uitdagend ervaren om van de methode af te stappen en zelf lessen te ontwerpen. De docent heeft aangegeven deze aanpak verder uit te werken in zijn beroepspraktijk.

Door leerlingen onder meer een archetypentest te laten uitvoeren zijn zij in contact gekomen met een taalrijke context die na een voorbespreking van enkele moeilijke woorden in de zone van de naaste ontwikkeling ligt (Vygotsky, 1996).

In de lessen drama leverde het afmaken van de levensverhalen (bijlage 8) een zwaar verhaal op. De docent vindt dit lastig, omdat een zwaar verhaal veel impact op een groep kan hebben. Het is onduidelijk wat de achtergrond van de leerlingen is en de tijd ontbreekt om nazorg te verlenen. Daarom heeft de docent in de volgende lessen de rollen omgedraaid en met de leerlingen gekeken hoe de inleiding naar iets positiefs omgebogen kan worden. Daarbij is de rol van een mentor uit storytelling genoemd. Opvallend is dat de respondenten uit de focusgroep meteen wisten waar het over ging.

Met boekpromoties en het aanbieden van lezen in duo's weet 72% wat voor boek zij gaan lezen. 18% wil na het lezen van de eerste bladzijden toch verder zoeken. De leerlingen geven aan dat zij hulp bij het kiezen van een boek als prettig ervaren. De Nederlandse respondenten weten vaak niet wat voor boek bij hen past. De rol van de docent lijkt hierbij belangrijk. Zowel het voorlezen van teksten, hulp bij het kiezen van boeken en het geven van boekentips kunnen bijdragen tot meer leesplezier.

In de focusgroep is gevraagd naar het boek dat hen het meest aan het denken heeft gezet. Het blijkt dat leerlingen het lastig vinden om juist op deze vraag te reageren. Aan de antwoorden is te lezen dat zij boeken als Geronimo Stilton en Dik de poes noemen of boeken waarvan het vermoeden is dat daar de film van is gezien, omdat het tekstniveau op 4F ligt (De Hobbit van Tolkien) en dat is ver boven het hoogste leesniveau in deze focusgroep. Het lijkt erop dat er geen boeken zijn genoemd

die tot nadenken aanzetten, maar boeken favoriet zijn vanwege het beeldende karakter of dat het is verfilmd.

5.4 ANTWOORD OP DE HOOFDVRAAG: WELKE INVLOED HEBBEN STORYTELLING EN SCHRIJFOPDRACHTEN OP DE LEESBELEVING VAN VMBO-LEERLINGEN IN DE BASISBEROEPSGERICHTE LEERWEG?

De workshop 'Spoken word' is een juiste interventie geweest om de lessenserie mee te starten. Leerlingen zijn eerst zelf aan de slag gegaan met het maken van hun verhaal. De professional op dit gebied heeft meteen aangegeven dat er geen goed of fout bestaat, waardoor er een veilige situatie is ontstaan. Leerlingen hebben zelf ervaren hoe het is om een verhaal te maken en voor te dragen. De workshop is afgesloten met een performance 'Spoken word' van de professional. Dit heeft veel waardering opgeleverd voor deze kunstvorm en wat de kracht van taal kan zijn.

Het cijfer over hoe graag de jongeren lezen is licht gestegen van een 5,2 naar een 5,8. Op de vraag hoe de lessenserie beter kan worden, wordt in 40% van de antwoorden genoemd dat er meer filmfragmenten gegeven moeten worden. De vertoonde filmfragmenten gingen over het archetypen De mentor en de archetypes in het Disneyverhaal Balto. Blijkbaar werkt het beeld verhelderend bij de beleving van het verhaal. Of de lessen ook effect hebben op het geschreven verhaal zal de tijd verder uit moeten wijzen.

Leesbeleving is lastig te meten, omdat de gevolgen meer op de lange termijn zichtbaar worden. Wel is het zo dat er een grote rol voor de docent lijkt te zijn weggelegd. Aandacht voor het verhaal, de lessen die eruit getrokken kunnen worden en aandacht voor de leesinteresse van de leerling kunnen positief uitpakken voor de leesbeleving. Ook boekpromoties, (interactief) voorlezen, interessante opdrachten en hulp bij de keuze van boeken zijn van invloed op het vergroten van de leesbeleving, aldus de leerlingen uit de focusgroep.

Schrijfopdrachten kunnen helpend zijn bij het verwoorden van de mening. Het is raadzaam om afwisseling te zoeken in diverse opdrachten bij verschillende teksten, zoals Verhallen (2009) voorstelt. 50% van de leerlingen geeft aan dat ze beter gaan lezen als ze geen opdrachten erbij hoeven te maken en 25% meent dat er meer geleerd wordt door tekstvragen te beantwoorden. De literatuur spreekt dit echter tegen. Het beantwoorden van vragen levert 'Fake-readers' op (Beers & Probst, 2017). Misschien is het interessant om te zoeken naar een balans die voor een deel gestoeld is op reproductie, namelijk het beantwoorden van vragen. Dit geeft leerlingen houvast bij de uitvoering van een opdracht. Het andere deel zou dan meer op inzicht en toepassing gericht kunnen zijn.

Korte schrijfopdrachten die na een taalronde volgen (Van Norden, 2018) en met toestemming van de leerlingen de les erna ongewijzigd en anoniem worden nabesproken zorgen voor betrokkenheid in de klas. Het geeft de kans om leerlingen handvatten te geven om op een waarderende manier feedback te geven. Interessant is dat leerlingen bij een tekstnabespreking van hoofdpersonen in een film, boek of game meteen naar de inhoud van de tekst zijn gegaan. Het spel Fortnite is bij de tekstbespreking meteen herkend. Dit betekent dus dat de schrijver de hoofdgedachte goed heeft vastgelegd.

In de lessen drama is duidelijk geworden dat leerlingen een verband leggen tussen de leerstof die bij Nederlands is besproken en het verhaal dat bij drama als uitgangspunt voor een toneelstuk is

gebruikt. Zo zijn de inleidingen van de levensverhalen in de verhalenbundel van King Leroy aangewend om daar een verhaal van te maken. Bij de eerste les is gebleken dat de inleiding (bijlage 7) bij een klas een zwaar verhaal opleverde. Volgens de docent drama komt het levensverhaal dichtbij de realiteit en dat kan het heel heftig maken voor sommige leerlingen, omdat niet altijd duidelijk is wat de achtergronden en leefsituaties van de leerlingen zijn. Ook lukt het niet om na een dramales nazorg te verlenen. In de daaropvolgende lessen heeft de dramadocent de rol van het archetype De mentor of De wijze (bijlage 2) ingezet die de hoofdpersoon kan helpen. Zij heeft gemerkt dat de leerlingen uit de focusgroep meteen snappen wie een mentor is en wat de rol van hem/haar kan zijn.

5.5 AANBEVELINGEN

Het is goed om aan het begin van elk schooljaar met de klas stil te staan wat het nut van lezen is. Dit verhoogt de motivatie (Stichting Lezen & ITTA, 2014). Immers 62% van de basisberoepsgerichte leerweg verlaat als laaggeletterde de school (Rijksoverheid, 2019).

Leerlingen uit de respondentengroep geven aan wat nodig is om de leesbeleving te vergroten. De leerlingen kunnen in de eerste meting uit acht redenen kiezen, echter zijn er vier redenen het meest aangekruist. Bij al deze vier redenen zijn items genoemd waar de docent invloed op heeft: interessante opdrachten, een cijfer, een docent leest voor, leestips van docenten en hulp bij het kiezen van een boek. Door te weten waar de belangstelling naar uit gaat van de leerling, kan een docent meer inzetten op de intrinsieke motivatie waar Ryan en Deci (2000) op doelen: autonomie, competentie en relatie.

De interventies op het gebied van storytelling en schrijfopdrachten zijn positief ervaren door leerlingen en leerkrachten. Er is een mooi begin gemaakt door bij archetypen in de literatuur stil te staan, waardoor hoofdpersonen, hun karakters, hun ontwikkeling en de opgedane levenslessen meer impact krijgen op de lezers. Het wijzen op een mentor in het leven van een hoofdpersoon, maar eveneens in het leven van de lezer, is een interessante gedachte. Het is leerlingen gelukt om de geleerde stof bij Nederlands in verband te brengen met het aangeboden verhaal bij drama. Als follow-up kan ook 'De reis van de held' worden ingezet. Dit begrip uit storytelling is nu niet aan de orde gekomen. Door leerlingen op deze reis te wijzen en die aan de hand van korte teksten te bespreken, kan er meer waardering voor het verhaal gaan ontstaan. Zeker als zij eerst zelf gaan schrijven en daarna een boek of tekst lezen. Volgens Janssen & Van den Bergh (2010) is het maken van zo'n schrijfopdracht voorafgaand aan het lezen van een tekst gunstig voor het tekstbegrip en daarmee wellicht voor de leesbeleving.

Leerlingen geven in de tweede meting aan dat zij het meest van boeken leren door er geen opdracht over te maken. Als dit achterwege blijft, wordt echter de evaluatie (Hoogeveen, 2013) overgeslagen. De gelezen boeken worden hierdoor minder goed verwerkt, immers zorgt een schriftelijke taalproductie ervoor dat de kennis wordt verwerkt en meer reflectief en individueel van aard is (Hajer & Meestringa, 2014). Raadzamer is het om een korte schrijfopdracht aan elk gelezen boek of andere soort tekst of film te verbinden. Dat werkt volgens Hebert, Gillespie & Graham (2013) het beste. In deze korte schrijfopdrachten kunnen de drie items van Beers & Probst (2017) aan bod komen die tot nadenken stemmen. Wat doet de tekst met de emoties? Wat is de reactie en mening over de tekst? Wat heeft de informatie in het boek gedaan met de visie van de lezer over het onderwerp? Deze korte weergave over een leesbeleving hoeft niet altijd een toets te zijn. Wel past

deze verwerkingsopdracht bij de gedachte die Wisse (2018) voorstelt, namelijk dat er aan boeken belevingsopdrachten kunnen worden gekoppeld. Deze belevingsopdrachten kunnen divers zijn, waarbij ruimte moet worden gegeven voor het creatieve element (Vakdidaktiek geesteswetenschappen, 2016).

Om tot ander leesonderwijs te komen, is het zaak om verwerkingsopdrachten te maken die andere lezers creëert, zoals Beers & Probst (2017) schetsen. Om 'responsive' lezers, 'responsible' lezers en 'compassionate' lezers te krijgen, loont het de moeite opdrachten te maken waarbij leerlingen onder woorden moeten brengen wat hen emotioneel raakt in de tekst, wat hun reactie en mening is, wat 'het lijden' van de hoofdpersoon met het inlevingsvermogen doet. Gestructureerde schrijf- en vertelopdrachten kunnen hieraan bijdragen. Het is mooi als dit bij alle vakken gebeurt en niet alleen bij Nederlands (Bolle & Van Meelis, 2014). Vakoverstijgend werken met taal bevordert de geletterdheid.

Hulp bij het kiezen van het juiste boek kan een effect op de leesbeleving hebben. De leerlingen schrijven daarin een grote rol toe aan de docenten. Met interessante opdrachten, een cijfer, voorlezen, boekpromoties en hulp bij het kiezen van het boek kan de leesbeleving bij de leerlingen worden vergroot. Dit betekent dat de docent de interesses van de leerlingen goed moet weten, maar zich ook goed over boeken moet informeren. Het is daarom van belang dat docenten zelf veel (jeugd)boeken en andere teksten lezen en deze kennis met elkaar uitwisselen, zodat zij leerlingen beter kunnen adviseren en leerlingen op nieuwe of interessante boeken kunnen wijzen.

De mediatheek op school en een laagdrempelige toegang tot boeken werkt bevorderend voor een leescultuur. In het onderzoek van DBos is aangegeven dat 50% van de leerlingen op de onderzoeksschool hier makkelijk een boek kan vinden. Dit percentage kan hoger worden door leerlingen te betrekken bij de aanschaf van nieuwe boeken voor de collectie van de schoolmediatheek. Op de onderzoeksschool is geconstateerd dat dit een positieve impact heeft. Leerlingen voelen zich gewaardeerd als hun mening wordt gevraagd. Zeker bij minder gemotiveerde lezers kan deze werkwijze positieve gevolgen hebben.

Het onderwerp levenslessen kunnen mogelijk bijdragen om inzicht in eigen gedrag en gevoelens te kunnen duiden. Het heeft met burgerschap te maken en het helpt bij het toelichten van de mening en het geven van opbouwende feedback.

5.6 AANBEVELINGEN VOOR VERVOLGONDERZOEKEN

Het zou mooi zijn als leerlingen hun ervaringen met tekst en beeld kunnen bijhouden in een soort modern mediadossier dat bij voorkeur altijd bij de hand is. Wellicht kan er een app worden ontworpen waarop zij deze ervaringen bijhouden en noteren wat deze bronnen voor nieuwe inzichten heeft opgeleverd. Het zou mooi zijn als deze app boek- en filmtips kan geven gebaseerd op recente verschijningsdata.

Vaak noemen de respondenten uit de focusgroep dat zij meer filmfragmenten willen. Ook wordt geregeld een boek van Geronimo Stilton als favoriet boek genoemd. Dit boek is een graphic novelle waarin het beeld, de zintuiglijke beleving en de typografie kenmerkend is. Een interessante vraag voor een vervolgonderzoek is hoe verbeelding aangewakkerd kan worden bij het lezen.

Na de data-analyse, conclusies en aanbevelingen blijven er items over die interessant zijn om over te discussiëren. Deze worden hieronder aangegeven.

WEL OF GEEN BEOORDELING?

Een lastige discussie blijft of het lezen van een boek wel of niet beoordeeld moet worden. Van de ene kant geeft 30% van de focusgroep aan dat een cijfer de leesbeleving bevordert. Als er echter wordt gevraagd waar ze beter van gaan lezen dan geeft 50% aan dat dat lezen is zonder dat daar een opdracht aan wordt verbonden. Dit is echter in strijd met wat Land, Van den Bergh & Sanders (2007) hierover zeggen, namelijk dat leerlingen vooral lezen, omdat het moet van school.

Wisse (2018) noemt het maken van belevingsopdrachten als voorbeeld om een verhaal te verwerken waarbij het leesplezier en –beleving behouden blijft. Verder is het van belang om te zorgen voor ‘responsive’, ‘responsible’ en ‘compassionate’ lezers (Beers & Probst, 2017). Hoe dan ook zal er ‘iets’ met het gelezen boek gedaan moeten worden, al is het om het vrijetijdslezen te bevorderen.

Volgens Beers & Probst (2017) hoeft dit niet altijd in de vorm van een toets te zijn. De vraag is hoe dan wel? En als er een soort toets gegeven moet worden hoe kan dit dan het beste beoordeeld worden?

BEÏNVLOEDEN VAN INTRINSIEKE MOTIVATIE EN ZONE VAN NAASTE ONTWIKKELING

Voor de intrinsieke motivatie zijn autonomie, competentie en relatie (Ryan & Deci, 2000) drijfveren om te gaan lezen. Inmiddels is een trend gaande bij het vak Nederlands dat er van de verplichte boekenlijst wordt afgestapt, zo is gebleken uit diverse lezingen op de Dag van het Literatuuronderwijs. Leerlingen kunnen het boek kiezen dat ze interessant vinden. De relatie docent en leerling is eveneens van belang, want dat helpt om een leerling beter te begeleiden bij de boekkeuze gebaseerd op hun interesse. Tot slot speelt competentie een rol. Er blijft een groep vermijdende lezers die bijvoorbeeld te weinig woordenschat heeft of die hulp nodig heeft bij de tekstaanpak. Het is zaak deze vermijdende lezers te herkennen en in te spelen op hun onderwijsbehoefte (Vernooy, 2012). Hiervoor zijn goede formatieve toetsen nodig als uitgangspunt. Er kan begonnen worden met het gezamenlijk kiezen van teksten die passen bij hun belevingswereld en niveau. Voor de ontwikkeling in het leesniveau zal uiteindelijk uitgeweken moeten worden naar teksten over een ander onderwerp en op een wat hoger niveau, de zone van de naaste ontwikkeling (Vygotsky, 1996), om zo meer diversiteit in teksten aan te bieden. Hoe kan dit gebeuren zonder motivatieverlies?

STIMULEREN REFLECTIE MET BEHOUD VAN LEESPLEZIER

De leerlingen uit de focusgroep vinden het lastig om hun mening te onderbouwen. Dit heeft niet alleen invloed gehad op het interpreteren van de gegeven antwoorden in het onderzoek, maar is ook terug te zien bij het onder woorden brengen wat een gelezen tekst of film hen heeft gebracht. Het zou mooi zijn als leerlingen op eenvoudige wijze hun reflectie bijhouden om aan te geven wat ze van de gelezen tekst of bekeken film vinden. Zo houden ze op eenvoudige wijze bij op wat ze van het verhaal vinden, op wat voor manier het verhaal tot nadenken heeft aangezet en wat de inhoud met hen heeft gedaan. Kan het steeds schrijven van een korte recensie de reflectie op de gelezen verhalen en bekeken films hun reflectie stimuleren?

CURRICULUM EN CREATIVITEIT

Binnenkort verschijnt het nieuwe curriculum voor Nederlands. Uit de inhoud, voor zover die nu bekend is, kan worden opgemaakt dat er veel ruimte is voor autonomie en creativiteit van de leerkracht en diversiteit in de klas. Experimenteren met taal en taalvormen, het aanbieden van rijke literaire en zakelijke teksten en het voeren van leesgesprekken ten behoeve van de leesmotivatie staan in verschillende bouwstenen genoemd (curriculum.nu, 2019). Daarbij is het zeker interessant om samen te werken met andere leergebieden. Wellicht is het een idee om vanuit het leergebied Nederlands initiatieven te ondernemen en steeds te werken aan nieuwe thema's of onderwerpen. Stefan Hermans zei het op de Dag van het Literatuuronderwijs (2018). Het leidt tot meer inspiratie en een hoger niveau van onderwijs. Een nobel en nuttig streven.

NAWOORD

Het moeilijkste onderdeel van het onderzoek is voor mij het vaststellen van de onderzoeksvraag geweest. Ik ben blij dat die helder is geworden en dat ik een onderwerp heb onderzocht waar mijn nieuwsgierigheid ligt en waarin ik het internationale kader heb kunnen verwerken. De studiereis naar Ghana is voor mij erg verrijkend geweest. Het is een enorme klus geweest om alle geschreven kaarten van de brugklassers op de onderzoeksschool door de leerlingen in Ghana te laten beantwoorden. Ruim vijftig Ghanese leerlingen hebben een schrijfpdracht gerealiseerd. De brugklassers in Ghana heb ik een extra uitdaging gegeven om zonder instructie een kaart te schrijven naar leden van het studiereisgezelschap. Het heeft voldoening gegeven om interactief voorlezen en leesstrategieën te behandelen. In elk land en bij elke lezer leidt dit tot een betere woordenschat en een betere tekstaanpak.

Het is even een stressmoment geweest, toen ik bij het aanmelden van de toets en het aanvragen van een differentiatie voor taal vo-mbo erachter kwam dat ik nagenoeg twee dezelfde modules in mijn beroepsproducten had verwerkt. Dit maakte het inzetten van een extra module noodzakelijk. Als op dat moment het concept van het praktijkonderzoek klaarligt, is dat enorm schrikken. Gelukkig heb ik vanuit mijn interesse meer modules op de opleiding gevolgd en past de gekozen module in mijn perceptie bij het onderwerp.

Ik ben erachter gekomen dat ik het maken van lesontwerpen en bedenken van opdrachten interessant vind. Het uitdagen van leerlingen, het bieden van nieuwe invalshoeken en het overbrengen van de liefde voor het verhaal is mijn missie. In deze tijd, waarin alles maakbaar lijkt, is het misschien wel het boek met de 'lijdende' hoofdpersoon dat de meest eerlijke antwoorden geeft over bepaalde innerlijke conflicten.

Dit praktijkonderzoek eindig ik met een verhaal van een voor mij belangrijke Mentor (storytelling) en dat is mijn leraar Engels op de middelbare school geweest. Hij stimuleerde het lezen van boeken door een wedstrijd uit te schrijven. Elke week kon je met een testje punten halen voor je gelezen boek. Toen hij het in de tijd van Kate Bush (nummer 1 in de hitparade) over de muziek en over het bezongen boek Wuthering Heights van Emily Brontë had, wilde ik dat boek graag lezen. Hij bezorgde het boek bij mij thuis met een relatiemindmap erbij. In dat ene jaar ging mijn Engels met sprongen vooruit. Het boek en dat iemand voor mij deze moeite deed, ben ik nooit vergeten.

Het is belangrijk dat ook leerlingen uit de lagere niveaus in aanraking komen met rijke teksten en mooie verhalen. Het maakt niet uit waar het over gaat, als maar met aandacht gekeken wordt naar de leerlingen en waar hun interesses liggen. De relatie docent-leerling is hierbij van belang. Dat is een manier die een verdere verandering in gang kan zetten voor het terugdringen van laaggeletterdheid en het verder ontwikkelen van de taalvaardigheid.

LITERATUURLIJST

- Andriessen, D., Onstenk, J., Delnooz, P., Smeysters, H., Peij, S. (2010). *Gedragcode praktijkgericht onderzoek voor het hbo. Gedragcode voor het voorbereiden en uitvoeren van praktijkgericht onderzoek binnen het Hoger Beroepsonderwijs in Nederland. Advies van de Commissie Gedragcode Praktijkgericht Onderzoek in het hbo.* <https://score.hva.nl/Bronnen/Vereniging%20Hogescholen%20-%20Gedragcode%20praktijkgericht%20onderzoek.pdf> Geraadpleegd op 26 mei 2019.
- Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek.* Groningen: Noordhof Uitgevers.
- Beers, K. & Probst, R. (2017). *Disrupting Thinking. Why How We Read Matters.* New York: Scholastic Teaching Resources.
- Bolle, T & Van Meelis, I. (2014). *Taalbewust beroepsonderwijs. Vijf vuistregels voor effectieve didactiek.* Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Bouma, M. (2016). *De 12 oerfiguren van storytelling. Archetypes en hun basisplots.* Antwerpen/Amsterdam: Uitgeverij Atlas Contact
- Bouma, M. (2018). *Het verhaal van je leven. Storytelling en de zoektocht naar een zinvol bestaan.* Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Broekhof, K. (2011). *Meer lezen, beter in taal: effecten van lezen op taalontwikkeling.* Den Haag: Kunst van Lezen.
- Curriculum.nu (2019). *Grote opdrachten leergebied Nederlands.* <https://curriculum.nu/wp-content/uploads/2019/01/Nederlands-grote-opdrachten.pdf> Geraadpleegd op 3 februari 2019.
- Deltion College leerlingen in samenwerking met de studenten van de lerarenopleiding Nederlands van Windesheim (2018). *King Leroy & andere levensverhalen uit het middelbaar beroepsonderwijs.* Zwolle: Uitgave van Deltion College en Hogeschool Windesheim.
- De Milliano, I. (2013). *Literacy development of low-achieving adolescents: The role of engagement in academic reading and writing.* Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- English, L. (2016). *Culture professionals network. The growing popularity of performance poetry is a boost for mental wellbeing.* Gepubliceerd door The Guardian op 2 juni 2016. <https://www.theguardian.com/culture-professionals-network/2016/jun/02/performance-poetry-boost-for-mental-wellbeing>. Geraadpleegd op 12 februari 2019.
- Graham, S. & Hebert, M.A. (2010). *Writing to read: Evidence for how writing can improve reading (A Carnegie Corporation Time to Act Report).* Washington DC: Alliance for Excellent Education.
- Hacquebord, H. (2012). Woordenschat toetsen in functioneel perspectief. *Levende Talen Magazine, jaargang 99, nr. 7, p. 6-9.*
- Hajer, M. & Meestringa, T. (2004). *Handboek taalgericht vakonderwijs.* Bussum: uitgeverij Coutinho.
- Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek.* Antwerpen – Apeldoorn: Garant.
- Hebert, M.A., Gillespie, A. & Graham, S. (2013). Comparing effects of different writing activities on reading comprehension. *Reading and writing.* 26, 111-138.
- Hoogeveen, M. (1993). *Schrijven leren. Een leergang schrijven van teksten in de basisschool. Diepte project schrijfvaardigheid.* Enschede: Stichting Leerplanontwikkeling (SLO).
- Hirsch, E. (2003). Reading Comprehension Requires Knowledge – of Words and the World. Scientific Insights into the Fourth-Grade Slump and the Nation's Stagnant Comprehension Scores. *American Educator Spring 2003*, 10-29.
- Inspectie van het Onderwijs (2012). *Focus op het Schrijven, het onderwijs in het schrijven van teksten (stellen).* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

- Janssen, T. & Van den Bergh, H (2010). Het effect van creatief schrijven op het lezen van korte verhalen. *Levende Talen Tijdschrift*, 11(1), 3-15.
- Kemmis, S. (2009). Action Research as a practice-based practice. *Educational Action Research*, 3, 463-474
- Land, J., Van den Bergh, H. & Sanders, T. (2007). Leesplezier en leesfrequentie in het vmbo. Een kwantitatief inventarisatie-onderzoek naar leesgedrag en waardering voor studieteksten. In Schram, D. & Raukema, M. (Eds), *Lezen in het vmbo. Onderzoek-interventie-praktijk*, 151-182. Delft: Uitgeverij Eburon.
- Lems, M. (2013). *Weten waar de woorden zijn. Een methodiek creatief schrijven*. Hillegom: Saam uitgeverij.
- Meijerink, H., Leschert, J., Rijlaarsdam, G., Van Bergh, H. & Van Streun, A. (2009). *Referentiekader taal en rekenen. De referentieniveaus*. Enschede: (in opdracht van) OCW.
- Michalko, K. (2012). The Effect of Spoken Word Poetry on the Development of Voice in Writing. https://fisherpub.sjfc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1210&context=education_ETD_masters Geraadpleegd op 12 februari 2019.
- Mol, S. & Bus, A. (2011). 'Lezen loont een leven lang'. *Levende Talen Tijdschrift*, 12, 3,3-15
- Pirls-2016/ Gubbels, J., Netten, A. & Verhoeven, L. (2016) *Vijftien jaar leesprestaties in Nederland*. Expertisecentrum Nederlands, Radboud Universiteit, Behavioural Science Institute. <https://www.expertisecentrumnederlands.nl/wp-content/uploads/2017/12/PIRLS-2016.pdf> Geraadpleegd op 25 april 2019.
- PISA-2015 (OECD Programme for International Student Assessment)/ Feskens, R., Kuhlemeier, H. & Limpens, G. (2016). *Resultaten PISA-2015 in vogelvlucht. Praktische kennis en vaardigheden van 15-jarigen*. Arnhem: Cito.
- Ponte, P. (2002). *Onderwijs van eigen makelij: actieonderzoek in scholen en opleidingen*. Baarn: Nelissen.
- Rijksoverheid (2019). Aanpak laaggeletterdheid. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/taal-rekenen-digitale-vaardigheden/aanpak-laaggeletterdheid> Geraadpleegd op 27 april 2019.
- Ryan, R.M. & Deci, L.M. (2000). Zelfdeterminatietheorie. <https://wij-leren.nl/zelfdeterminatie-theorie.php> Geraadpleegd op 13 januari 2019.
- Sam-La Rose, J. (2013). *The rise of spoken word educators in UK schools*. <https://www.theguardian.com/teacher-network/teacher-blog/2013/oct/03/spoken-word-educators-poetry-schools> Geraadpleegd op 12 februari 2019.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). *Minder lezen, maar nog steeds veel van papier*. https://www.scp.nl/Nieuws/Minder_lezen_maar_nog_stees_veel_van_papier Geraadpleegd op 29 maart 2019.
- Stichting Lezen (2017). *'Zo fijn dat het niet fout kan zijn'. De invloed van (re)creatief schrijven op lezen*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Stichting Lezen (2013). *PISA-onderzoek onderstreept noodzaak leesbevordering*. <https://www.lezen.nl/nl/persberichten/pisa-onderzoek-onderstreept-noodzaak-leesbevordering> Geraadpleegd op 1 mei 2019.
- Stichting Lezen en ITTA (2014). *Leesbevordering en leesvaardigheid in het vmbo: noodzaak en kansen*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Tjepkema, S. & Verheijen, L. (2012). Appreciative inquiry. In: Ruiters, M. & Simons, R.J. *Canon van het leren*. 77-89

- Vakdidactiek Geesteswetenschappen, namens de meesterschapsteams Nederlands (letterkunde en taalkunde/taalbeheersing). (2016). *Manifest Nederlands op School*. Online beschikbaar op <https://vakdidactiekgw.nl/2016/01/20/manifest-nederlands-op-school/> Geraadpleegd op 10 februari 2019.
- Van Koenen, E. (2018). Lezen in het mbo. De context van beroep en van burgerschap biedt kansen. *Van twaalf tot achttien. Vakblad voor het voortgezet onderwijs. Jaargang 28*, maart 2018, 26-28
- Van der Leeuw, B & Meestringa, T. (2014). *Genres in schoolvakken. Taalgerichte didactiek in het voortgezet onderwijs*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Van Norden, S. (2018). *Iedereen kan leren schrijven. Schrijfplezier en schrijfvaardigheid in het basisonderwijs*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Van Straten, H. (2018). "Nuances vind je niet zo snel op Netflix". *Lezen, jaargang 13, nummer 4*, 2018. Amsterdam: Stichting Lezen
- Van Swet, J. & Munneke, L. (2017). *Praktijkgericht onderzoeken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom Uitgevers.
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming in samenwerking met de KU Leuven. (2013). *Beter leren lezen en schrijven: Handvatten voor een effectieve aanpak in het basis- en secundair onderwijs*. Brussel: auteur.
- Verhallen, S. (2009). 'Leer leerlingen vooral lezen in het vak! Leesvaardigheid in vmbo en mbo.' *Les*, nr. 158
- Vernooy, K. (2012). *Elk kind een lezer*. Apeldoorn: Garant.
- Vygotsky, L.S. (1996). *Cultuur en ontwikkeling*. Vertaald door René van der Veer. Amsterdam: Boom Uitgevers.
- Wisse, C. (2018). Lezen in het vmbo; nog veel laaghangend fruit. *Van twaalf tot achttien. Vakblad voor voortgezet onderwijs, jaargang 28*, maart 2018, p. 24-25

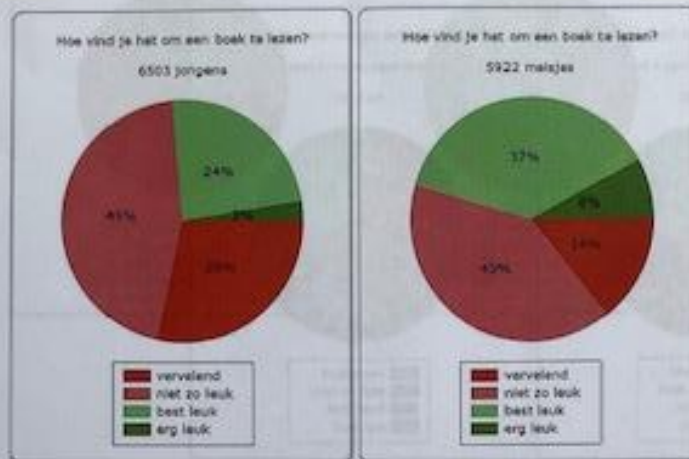
BIJLAGE 1 ENKELE RESULTATEN UIT HET ONDERZOEK VAN DBOS

Enkele resultaten uit de rapportage Lezen in beeld. De meting is uitgevoerd in opdracht van de bibliotheek op school onder leiding van Stichting Lezen, Kunst van lezen en Koninklijke Bibliotheek. De volledige rapportage waarin de resultaten van de onderzoeksschool worden vergeleken met de gegevens uit het land is bij de onderzoeker op te vragen.

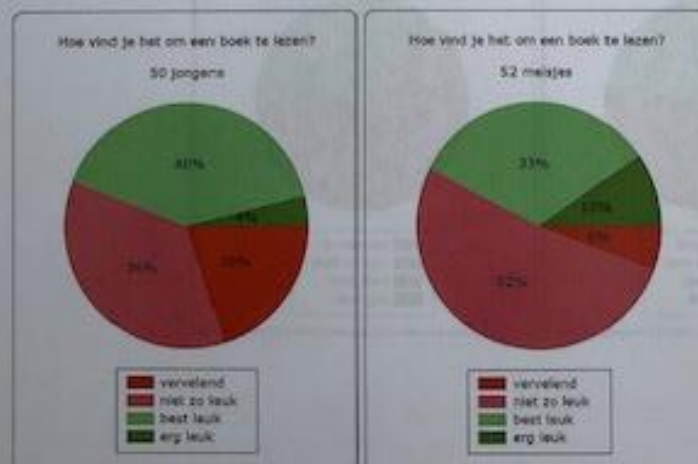

Leesmotivatie van leerlingen 2018 - 2019

Landelijk (gemiddelde van alle leerlingen in de monitor VO)

Onze school

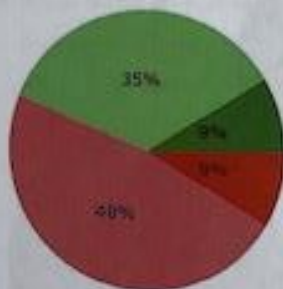

Onze school

Hoe vind je het om een boek te lezen?

theoretische leerweg / mavo

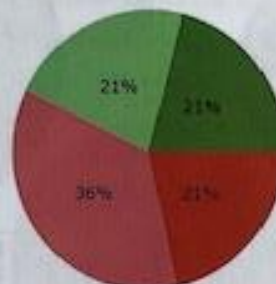
n=23

Hoe vind je het om een boek te lezen?

basisberoepsgerichte leerweg

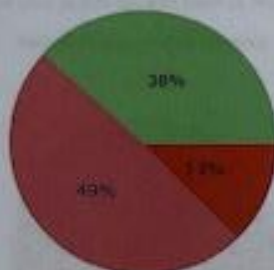
n=14

Hoe vind je het om een boek te lezen?

kaderberoepsgerichte leerweg

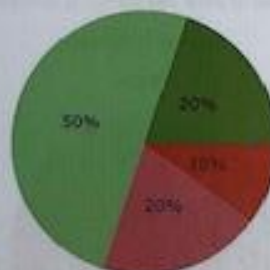
n=55

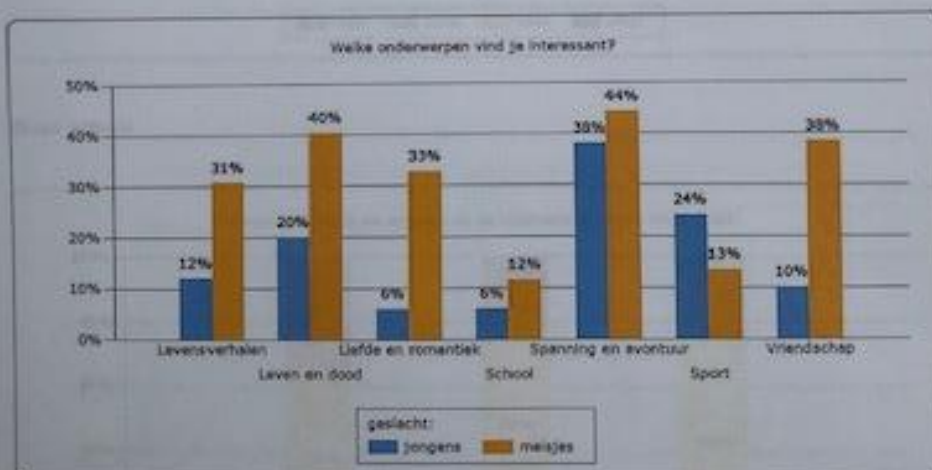
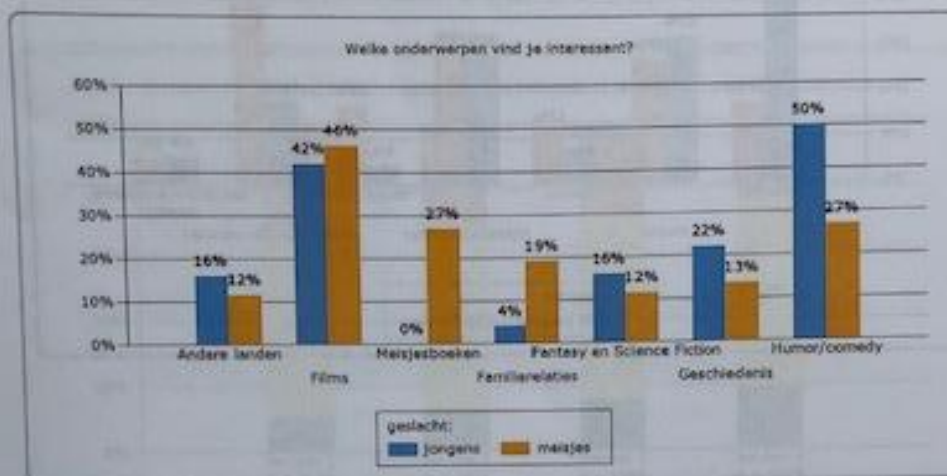
Hoe vind je het om een boek te lezen?

gemengde leerweg

n=10

Onze school

Les 1 n.a.v. een fragment uit een fictieboek 'Een vakantie van niks'. Leerlingen gaan door Gooi een verhaal een verhaal maken over een vakantie.

 Gooi een verhaal 			
	Hoofdpersoon	Plaats	Situatie
	Een vuurspuwende draak	In een grot in de duinen	Hoofdpersoon vindt een potje met groene vloeistof
	Een tweehoofdig monster	Op een boerderij aan het strand	Wordt achtervolgd door een zwerver
	Een dwalende ziel	In een strandtent	Verdwaalt in de duinen
	Een lelijke paddenstoel	In een duinpan	Werd gescheiden van vriend(in)
	Een boze ridder	In een donker bos	At een giftige appel
	Een hongerige beer	In een herberg	Viel in een meertje in de duinen

In de tweede les hadden de leerlingen dit verhaal afgemaakt en moesten de leerlingen feedback op elkaars werk geven. De bedoeling was vooral om te kijken naar de leesbaarheid, waarbij de nadruk op hoofdletters en leestekens is gelegd.

De leerkracht constateerde dat feedback geven lastig is. Het filmpje dat hieronder staat, is getoond en demonstreert hoe feedback ervoor kan zorgen dat een product nog beter wordt.

Link critical feedback

<https://www.youtube.com/watch?v=hqh1MRWZjms>

De tweede les ging over een levensverhaal uit de serie King Leroy. Naar aanleiding van het voorgelezen verhaal over Dion moest worden beschreven hoe het verder zou gaan.

Omdat leerlingen vooral in actie komen voor een cijfer, is onderstaande als huiswerk via het schoolsysteem magister opgegeven.

Je levensverhaal (als je mij wilt kennen dan moet je dit over mij weten, nav de workshop Spoken word)
Het verhaal over hoe het verder gaat met Dion. (uit: King Leroy)
Het dobbelsteenverhaal over de vakantie.

Waar let ik op?

Hoofdletters.

Gebruik leestekens.

Correcte zinsbouw.

Bijvoeglijke naamwoorden.

Zet er ook in dat iemand iets letterlijk zegt, dan gebruik je de volgende leestekens als voorbeeld.
Dion zei tegen zijn docent: "Wat bent u toch ontzettend aardig."

Denk je eraan dat op ieder verhaal je naam staat.

Je mag het inleveren via de mail.

BIJLAGE 3 DE LESSENSERIE: FOLLOW-UP MET ARCHETYPEN EN LEVENSLES

De twaalf archetypen uit het boek van Bouma (2018)

Het Onbevangen Kind

Het Onbevangen Kind wijst je vooral op de leuke kanten van het leven en leert je ervaren wat veiligheid, vertrouwen en optimisme zijn. Het Onbevangen Kind leeft in onschuld en zorgt voor een gezond soort basisvertrouwen waar je de rest van je leven in lastige periodes op terug kunt vallen. Het Onbevangen Kind ziet het leven bij voorkeur als een vrolijk spel en wil niets liever dan die onbevangen staat vasthouden. En als die onbevangen staat naar de achtergrond verdwijnt, dan wil het Kind daar zo snel mogelijk weer naar terugkeren.

Valkuil: Naïviteit, gebrek aan realisme, niet willen groeien

Plotvraag: zal het lukken de onbevangenheid vast te houden?

Basisplot: Het paradijs behouden of terugvinden.

Verdreven worden uit het paradijs en het paradijs terugvinden, op reis gaan en weer terugkeren, dat is de plotlijn van het onbevangen kind. Het is een hoopvol plot en het helpt optimisme en vertrouwen wakker te maken.

Het is ons vermogen tot dromen, hoop en verlangen, ook al zien de omstandigheden er niet altijd goed uit. *La Vita e bella*, *Alice in Wonderland*, *Sneeuwwitje*, *Winnie de Poeh*, *Forrest Gump*, *David uit Die Blechtrommel*, *Pippi Langkous*

illustratie: Esther Malaparte

In het boek *Het verhaal van je leven* worden deze archetypen behandeld als innerlijke gidsen op je levensreis.

Het Weeskind

Het Weeskind wordt geactiveerd bij moeilijkheden, gebrek en gemis en leert dat veiligheid betrekkelijk is en realisme geboden is. Het kind ontdekt dat er een scheiding is tussen het ik en de ander. De schok die dat oplevert, leidt tot een overlevingsstrategie en bepaalde emoties gaan nu ondergronds. Het Weeskind leert je hoe je je moet aanpassen, vertelt wat je moet doen om erbij te horen, hoe je aan een bepaald beeld kunt voldoen, en hoe je als gevolg daarvan bepaalde kwaliteiten moeten opofferen. Het Weeskind zet aan tot pleasen en leert situaties te vermijden die pijn doen.

Valkuil: Slachtofferschap, anderen de schuld geven. De oorzaak buiten jezelf plaatsen, pleasen.

Plotvraag: Zal het lukken gezien, erkend en geliefd te worden?

Basisplot: De plot van het weeskind

Dit is de plot van het Weeskind en die begint altijd met een situatie waarin er sprake is van eenzaamheid, armoede, ziekte, slachtofferschap, verraad, pesterijen. Dat wordt meestal veroorzaakt door een gebrek aan sociale cohesie, familie, overheidssteun. De plotvraag is dan ook: zal het lukken vertrouwen te hervinden en erkenning te krijgen? Zal die hulp zich aandienen? Kort gezegd: overleeft het Weeskind al deze ellende?

Het lelijke jonge eendje, *Assepoester*, *Josef, de dromer*, *Jane Eyre*, *Aladdin en de wonderlamp*, *Slum Dog Millionaire*, *Het meisje met de zwavelstokjes*, *De Onderwaterzwemmer*, *Hans en Grietje*, *Ali B*.

illustratie: Esther Malaparte

De Voedster

De Voedster ontwikkelt je empathisch vermogen en hoe te zorgen voor anderen. Het is het domein van de moeder, waar we ons nog in bevinden als we jong zijn. De moederfiguur die voor haar gezin, de familie, de stam en haar kinderen zorgt is heel belangrijk voor onze ontwikkeling. Zij leert ons dat we soms bereid moeten zijn iets op te offeren voor een groter geheel of een hoger doel. De Voedster kan ook heel goed bij mannen actief zijn.

Valkuil: Jezelf wegcijferen, betuttelen, claimen.

Plotvraag: Zal het lukken voor anderen te zorgen zonder jezelf geweld aan te doen?

Basisplot: De voedsterplot

Dit plot gaat over een aardige, liefdevolle persoon die het welzijn van de mensen voor wie gezorgd wordt, voorop stelt en die daarmee een bijdrage levert aan het welzijn van de wereld. Vaak is er ook een antagonist of een antagonistische kracht die er juist op uit is om de zwakkeren te beschadigen of geweld aan te doen. Die antagonist kan ook Ziekte of Oorlog zijn. De vraag die terugkeert is altijd: gaat de generositeit niet ten koste van de Voedster zelf? Zal de Voedster in staat zijn ook haar grenzen aan te geven en goed voor zichzelf te zorgen?

Demeter, *Florence Nightingale*, *Lady Di*, *Moeder Theresa*, *Mary Poppins*

illustratie: Esther Malaparte

De Strijder

De Strijder leert ons op te komen voor onszelf, te vechten voor wat belangrijk is en grenzen te bepalen. We zijn nu in het domein van de mannelijke energie. De Strijder wil winnen en de beste zijn. Hij maakt het ego nog een beetje sterker. Eenmaal gewapend, kun je vanaf nu grenzen aangeven, focus aanbrengen, discipline opbrengen en opkomen voor anderen.

Valkuil: Alles als een strijd zien, steeds maar de confrontatie aan gaan.

Plotvraag: Zal het lukken egoïsme te overwinnen en te strijden voor een hoger doel?

Plot van de Strijder

Deze plot zie je terug in oorlogsverhalen, zakelijke competitie, maar ook de sportwereld. Het gaat om winnen of verliezen. Centraal in zo'n plot staat

een moedige persoon op – de held/strijder – die alles in stelling brengt om de draak te overwinnen, de prinses uit de brandende toren te bevrijden of de vijand in een fysiek gevecht de genadeslag toe te brengen. De plotvraag: zal het lukken het monster te overwinnen? De letterlijke externe monsters en vijanden kunnen ook innerlijke monsters zijn, of daarvoor symbool staan. De draken zijn dan angsten, obsessies, verslavingen. *Superman, Heracles, David en Goliath, Harry Potter, Napoleon, Luke Skywalker.*

illustratie: Esther Malaparte

De Gelukzoeker

De Gelukzoeker zoekt avontuur en wil de wereld exploreren. Dit archetype wordt wakker in de puberteit of adolescentie, wanneer je de veilige thuishaven bent ontgroeid. Je wilt verder kijken, de wereld exploreren en experimenteren. Het vraagt moed de grenzen te overschrijden, de drempel over te gaan en in het diepe te durven duiken. De Gelukzoeker is een archetype dat je uitdaagt angsten te overwinnen en nieuwe horizons te verkennen.

Valkuil: Onrealistische doelen, eeuwig op zoek, onrustig, Vluchtgedrag

Plotvraag: Zal het lukken onafhankelijk te blijven en het geluk in mezelf te vinden?

De Gelukzoekersplot

Hier gaat het vaak over een persoon die een onbevredigende situatie achter zich laat en aan een reis of een avontuur begint. Dit kan een innerlijk avontuur zijn of een fysieke reis. Na allerlei avonturen vindt de Gelukzoeker al of niet wat hij zoekt. Als hij erin slaagt het geluk of de schat te vinden dan is dat vaak een plek waar hij zichzelf kan zijn, of soms een geliefde. Als hij er niet in slaagt dan eindigt het tragisch, soms met de dood. De plotvraag die reist in het gelukzoekersverhaal is: Zal het lukken vrede en geluk in jezelf te vinden en niet voortdurend maar rusteloos op zoek zijn naar dingen buiten jezelf.

Odysseus, Easy Rider, Thelma and Louise, Into the Wild, De Alchemist, de Exodus.

illustratie: Esther Malaparte

De Provocateur

De Provocateur gaat de confrontatie aan: het moet anders. De vertrouwde werkelijkheid is een illusie en die wordt nu doorgeprikt, iedereen wordt op een zeker moment geconfronteerd met eenzaamheid, pijn, verlies, onmacht of dood. Dit is echter noodzakelijk om de grenzen van je bewustzijn op te rekken. Pas na de vernietiging opent zich een nieuwe wereld, maar om de schatten die daar liggen te wachten te veroveren, moet er eerst gerebelleerd worden en monsters worden verslagen.

Valkuil: Obsessief en fanatiek gedrag. Criminaliteit, geweld.

Plotvraag: Zal het lukken de wereld te veranderen zonder destructief te zijn?

De Provocateursplot

In dit plot stort de boel in elkaar. Er wordt losgelaten of de bestaande situatie wordt geëttakeerd. Dat kan een wereldbeeld betreffen, een status quo, de veiligheid van een land, een gezondheid of een relatie. De crisis die wordt ingezet heeft als doel: transformatie. Als het goed afloopt, leidt dit tot iets moois en nieuws en in een tragedie blijkt de ingezette provocatie tot niets te leiden. Doel is te leren hoe je moet loslaten, hoe je pijn moet aanvaarden en hoe je kunt leren vertrouwen op het proces en de goede afloop. Denk aan alle rampen- en oorlogsfilms. Verhalen over natuurrampen, hoe schepen zijn vergaan (Titanic), hoe ziekte hele dorpen uitroei, de strijd tegen kanker.

Kali, Medea, Robin Hood, Che Guevara, het verhaal van Job, IS-strijders.

illustratie: Esther Malaparte

De Geliefde

De Geliefde leert je lief te hebben en je te verbinden met de ander, met anderen, met de tegenpool. De verbinding wordt in verhalen vaak gesymboliseerd door een huwelijk. De aanvankelijke tweedeling tussen ik en de ander, boven en onder, zwart en wit wordt hier opgeheven. Je leert wat het is om ons over te geven en extase en genot te ervaren.

Valkuil: Verslaving aan liefde, genot en extase, geen nee kunnen zeggen, zelfverlies.

Plotvraag: Zal het lukken de ander lief te hebben zonder mezelf te verliezen.

De Liefdesplot

In dit plot wil een Geliefde samensmelten met de ander, maar moet een of meer obstakels overwinnen om de begeerde geliefde te veroveren. Dit eindigt het vaak met de dood en spreken we over een tragedie. Grote valkuil in het Geliefde-plot is dat de Geliefde zichzelf verliest in de liefde – of de gevolgen daarvan – en de grenzen van de eigen identiteit vervagen.

Romeo en Julia, Tristan en Isolde, Don Juan, Notting Hill

illustratie: Esther Malaparte

De Kunstenaar

De Kunstenaar als archetype vertegenwoordigt de diepe drijfveer vorm te geven aan dat wat in je leeft. Hij helpt je hoe je het wezenlijke, dat wat je geleerd en ontdekt hebt, tot uitdrukking kunnen brengen en een nieuwe werkelijkheid kunnen scheppen via de verbeelding.

Valkuil: Rusteloosheid, teveel ideeën, innerlijke criticus.

Plotvraag: Zal het lukken vorm te geven aan de permanente stroom aan ideeën zonder perfectionistisch en te kritisch te zijn?

De Kunstenaarsplot

Hierin wordt de worsteling van een genie, een groot creatief talent behandeld. Het karakter moet tegen de verdrukking in een manier zien te vinden om zijn creatieve visie of fantasie tot uitdrukking te brengen of vorm te geven.

Mozart, Michaelangelo, Beethoven, James Joyce, Picasso, Amy Winhouse, Francis Bacon, Vincent van Gogh, Einstein, John Lennon, Steve Jobs

illustratie: Esther Malaparte

De Koning

De Koning(in) wil vrede, eenheid en harmonie in het koninkrijk. Hij of zij is de situatie meester, geeft leiding en binnen- en buitenwereld zijn op elkaar afgestemd. Als het goed is luistert de Koning naar de behoeften van de ziel en niet alleen maar meer naar de verlangens van het ego. Het gaat hier om meesterschap, om leiding geven, de regie voeren over alles wat in de binnenwereld leeft en wat zich in de buitenwereld aandient. De innerlijke Koning leert je wat verantwoordelijkheid is en hoe je dat wat je geleerd hebt in het leven te delen met anderen.

Valkuil: Controlfreak, rigide, egocentrisch.

Plotvraag: Zal het lukken vrijlatend te sturen?

Koningsplot

Dit is een plot waarin iemand de leiding over een familie, een organisatie of een land aanvaardt en dat is een grote verantwoordelijkheid. Het verhaal begint vaak met een 'koninkrijk' in armoede of problemen. Er is een gebrek of een wond of er heerst chaos. Het verhaal toont hoe de held (koning of koningin, leider) er in slaagt (succes) of niet (tragedie) om de situatie te keren.

King Lear, The Lion King, Elizabeth, De Graallegende, Ghandi, Barack Obama, Nelson Mandela

illustratie: Esther Malaparte

De Wijze

De Wijze verzamelt kennis en inzichten, zoekt de waarheid en speurt net zolang tot het mysterie is opgelost. De Wijze leert je observeren, waarnemen, raad geven, kennis en inzicht delen. De mens kan onder invloed van dit archetype nu een mentor worden, een onderzoeker of een leraar. De innerlijke Wijze leert hoe de waarheid achterhaald kan worden en hoe waarden en waarachtigheid in het leven gebracht kunnen worden.

Valkuil: Sceptisch, rationeel, twijfelachtig, kritisch.

Plotvraag: Zal het lukken de wijsheid te verspreiden zonder betweterig of dogmatisch te zijn?

Plot van de Wijze

Vaak begint het verhaal met een mysterie: er is iets wat moet worden opgelost of ingevuld: er is een moord gepleegd, er heeft zich een probleem voorgedaan, er zijn oude documenten gevonden, een levensloop moet worden gereconstrueerd. De Wijze (wetenschapper, onderzoeker, psycholoog, dokter, journalist, therapeut of counselor) gaat op zoek naar de puzzelstukjes om de waarheid te ontdekken.

Sherlock Holmes, Einstein, A Beautiful Mind, Einstein, Hecate

illustratie: Esther Malaparte

De Magiër

De Magiër is de tovenaars, de sjamaan of de alchemist in jou. Hij leert verbinding maken met hogere wijsheid of goddelijke energie. Hij leert hoe je negatieve situaties kunt transformeren, genezen of transformeren en hoe je een beeld van de toekomst kunt creëren. Hij leert contact te maken met een hogere dimensie, zorgt voor inspiratie, diepe inzichten en brengt je in contact met de magische krachten in onszelf, zodat je werkelijke transformatie kunt doormaken.

Valkuil: Experimenteren met trucs en negatieve invloeden, zwarte magie.

Plotvraag: Zal het lukken transformatie en heling tot stand te brengen zonder kwade invloeden?

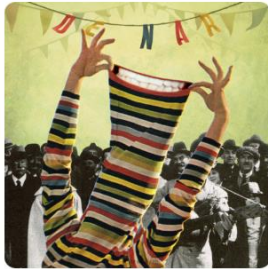
Magiërplot

In dit plot zet een karakter met een bijzondere gave zich in om het potentieel van anderen te bevrijden, een situatie te helen of het kwaad te verdrijven. Doel is transformatie van de situatie.

Harry Potter, Neo in the Matrix, Jezus van Nazareth, Mary Poppins, the Wizard of Oz, Prospero (Shakespeare De Storm)

illustratie: Esther Malaparte

De Nar

De Nar is de zot, de plaaggeest, het aspect in ons dat spiegelt, grappen maakt en de boel op zijn kop zet. De Nar leert dat er altijd een ander perspectief mogelijk is en dat we in het nu moeten leven. De Nar is humoristisch, geestig, instinctmatig en soms ook infantiel (waarmee hij op het Onbevange Kind lijkt, maar dan zonder angst). De Nar is de danser die alles wat in ons leeft tot uitdrukking brengt en daarmee het leven verlicht. Hij is de asceet, de verlichte geest, de onthechte. De Nar leert hoe je kunt relativeren en loslaten.

Valkuil: Overal maar een grapje van maken, oppervlakkigheid, onverantwoordelijkheid

Plotvraag: Zal het lukken de zaak te verlichten en toch serieus genomen te worden?

Narrenplot

Dit is een komisch plot waarin het centrale karakter grappen maakt of stomiteiten uithaalt die op de lachspieren werken. De situatie of de leider wordt gespiegeld of op de hak genomen. Slapstick of comedy dient om verlichting te brengen.

Laurel and Hardy, jiskefet, The Office, stand up comedians, grappenmakers

illustratie: Esther Malaparte

De laatste drie lessen van de reeks worden besteed aan het thema leesbeleving en de archetypen. Er wordt naar toe gewerkt dat de leerlingen de archetypen kunnen herkennen en ervaren. Dat wordt gedaan aan de hand van het levensverhaal.

Les 1: introductie/ Smaak

(nodig: 12 laptops, beamer ppt.)

-start met enquête over leesbeleving

- Taalronde (werkvorm Van Norden)

startvraag: Welke film heb je als laatste gezien en wat is je daarvan bijgebleven?

introductie en vertelronde: eigen ervaring en kijken of er meer reacties uit de klas komen over andere films.

lijstje maken: de bekendste films worden opgeschreven. Kruis aan welke je wilt bespreken.

tweetalgesprek: Om beurten aan elkaar de aangekruiste films vertellen en uitleggen waarom die je aan het nadenken heeft gezet

Schrijfp opdracht: Schrijf een verhaal. Je noemt de hoofdpersoon en de titel van de film

Introduceer de hoofdpersoon: schrijf op wie het is, wat hij/zij doet en beleeft. Leg uit wat je van de hoofdpersoon hebt geleerd of wat je in de film aan het denken heeft gezet. Leg het zo uit dat iemand die de film niet heeft gezien, begrijpt wat je hebt geschreven.

Evaluatie: dit is een soort levensles

Enquête

- Vul de vragenlijst in en pak daarna je boek om te lezen

Taalronde over films of tv-series

- Vertel welke film je als laatste hebt gezien en wat is je daarvan bijgebleven?
- Maak een lijstje van de films die je onthouden hebt. Schrijf er zoveel mogelijk op.
- Kruis drie films aan die je voor een schrijfpodracht wilt gebruiken.
- Ga met z'n tweeën in overleg en vertel elkaar om beurten over de aangekruiste films. Leg aan elkaar uit waarom de films je aan het nadenken hebben gezet
- Schrijfpodracht: Schrijf een verhaaltje. Het hoeft niet af te komen. Je noemt de hoofdpersoon en de titel van de film. Introduceer de hoofdpersoon: schrijf op wie het is, wat hij/zij doet en beleeft. Leg uit wat je van de hoofdpersoon hebt geleerd of wat je in de film aan het denken heeft gezet. Leg het zo uit dat iemand die de film niet heeft gezien, begrijpt wat je hebt gezien door een goede beschrijving.

Wat heb je geleerd?

Wat heb je geleerd? Schrijf in een zin onder je verhaal wat je hebt geleerd van de hoofdpersoon.

Gefeliciteerd met je eigen levensles!

Les 2: tekstbespreking en de levensles

(nodig 12 laptops, beamer ppt)

Er wordt na overleg met een leerling een tekst uitgekozen van de vorige les om te kijken hoe die nog beter kan. Daarbij wordt vooral gekeken of de inhoud en de levensles duidelijk is geworden.

De leerlingen krijgen vijf minuten de tijd om de tekst te redigeren. Na vijf minuten laten zij de tekst aan een andere leerling lezen. Zij geven elkaar feedback.

- Korte inleiding op het maken van een verhaal en de twaalf archetypen
- leerlingen doen de archetypentest op www.hetverhaalvanjeleven.com In de vraagstelling komen waarschijnlijk veel moeilijke woorden en uitspraken voor. Daar moeten de leerlingen in worden begeleid.
- de leerlingen laten via www.menti.com zien wat voor archetype zij voornamelijk zijn.
- een interactief gesprek over mentoren (archetype de Wijze) in je leven
- films met levenslessen en evt. de levenslessen van Disney/sprookjes
- de les wordt kort nabesproken.

Levensles

Archetypen in de literatuur en bij drama

Tekstbespreking over filmsmaak

- “je spring uit een bus en je land op een eiland daar moet je wapens vinden en andere mensen doden en als je als laast overblijft heb je gewonnen”
- Is duidelijk wie de hoofdpersoon is en wat er is geleerd van de hoofdpersoon?

De archetypen

Een boek is opgebouwd met:

- Een onderwerp
- Een conflict
- Spanningstechnieken
- **en** verschillende archetypen

Wat voor archetypen heb jij in je?

Doe de test op www.hetverhaalvanjeleven.com

Schrijf de resultaten op een blaadje met de percentages erbij.

De levensles

- Archetype de mentor of de wijze, iemand die jou iets heeft gebracht in je leven of van betekenis is geweest. Wie is dat en wat heeft hij jou geleerd?
- <https://www.youtube.com/watch?v=exvUUE6Wif8>

Twaalf levenslessen van Disney

1. **Beauty and The Beast** – 'Ware schoonheid gaat niet om hoe iemand eruitziet, maar om hoe je anderen behandelt.' *Pst: je kunt hier kaarten kopen voor de musical Beauty and The Beast mét € 10 korting voor Libelle-lezeressen!*
2. **The Lion King** – 'Ren niet weg voor het verleden, maar kijk erop terug en leer van je fouten.'
3. **Peter Pan** – 'Ouder worden is onvermijdelijk, maar opgroeien is een keus. Omarm je innerlijke kind, hoe oud je ook bent.'
4. **Mulan** – 'Wees sterk en onafhankelijk. Maar het belangrijkste: wees jezelf, wat anderen ook vinden.'
5. **Pocahontas** – 'Luister naar je hart en wees altijd eerlijk tegenover jezelf.'
6. **Finding Nemo** – 'Als het leven tegenzit, kun je niets beter doen dan gewoon blijven zwemmen. Een beetje vastberadenheid brengt je heel ver.'
7. **Dumbo** – 'Wat jou anders maakt, is ook wat je speciaal maakt.'
8. **Up** – 'Geef nooit je dromen op, er staan je nog een hoop avonturen te wachten.'
9. **Ratatouille** – 'Laat je verleden je inspireren en motiveren, maar nooit tegenhouden.'
10. **Winnie the Pooh** – 'Goede vrienden zijn in het leven de meest waardevolle schatten. Koester jullie tijd samen.'
11. **Alice in Wonderland** – 'Wat er ook gebeurt in de wereld om je heen, je hebt de kracht om je eigen realiteit te creëren.'
12. **Assepoester** – 'Materiële bezittingen zijn weg voor je het weet, maar niemand kan je dromen afpakken.'

Uitslag Mentimeter: nabespreking diversiteit in de klas

Les 3: Terugkomen op archetypen, aan de slag met lezen

Lesdoel: herhaling archetypen

leerdoel: toepassen in films en bij boeken

Er wordt teruggekomen op de moeilijke woorden en begrippen uit de vorige les. [Link](#)

Archetypen in film en boeken

Hoe herken je ze?

Moeilijke begrippen
van de vorige keer

- Luis in de pels
- Non-conformistisch
- verbeeldingskracht

Herken de archetypen/oerkarakters

HET ONBEVANGEN
KIND

HET WEESKIND

DE VOEDSTER

DE STRIJDER

Herken de archetypen/oerkarakters

DE KONING

DE
GELUKSZOEKER

DE REBEL

DE WIJZE

Archetypen in de film Balto

- <https://www.youtube.com/watch?v=HJwvb mRXym4>

- We gaan boeken uitzoeken.
Je mag in duo's lezen: je vormt een team en je leest hetzelfde boek
Je mag zelfstandig lezen
- Iedereen krijgt een belevingsopdracht.
- 4 juni is de opdracht klaar

Belevingsopdracht boek

Je neemt altijd het boek mee naar school en naar huis

Voor 3 juni heb je het boek uit

Op 3 en 4 juni voer je je opdracht uit. Eerder mag ook. Uiterlijk 4 juni lever je het in.

Schrijf op wie de hoofdpersoon is en welke ontwikkeling hij/zij doormaakt. Maak daarbij gebruik van archetypen en leg dit uit.

Leg uit wat je uit het boek aan het nadenken heeft gezet

Je 'geeft' iets terug aan het boek: een reclameposter, een surprise, een vlog, een game of.... (overleg dit vooraf met de docent)

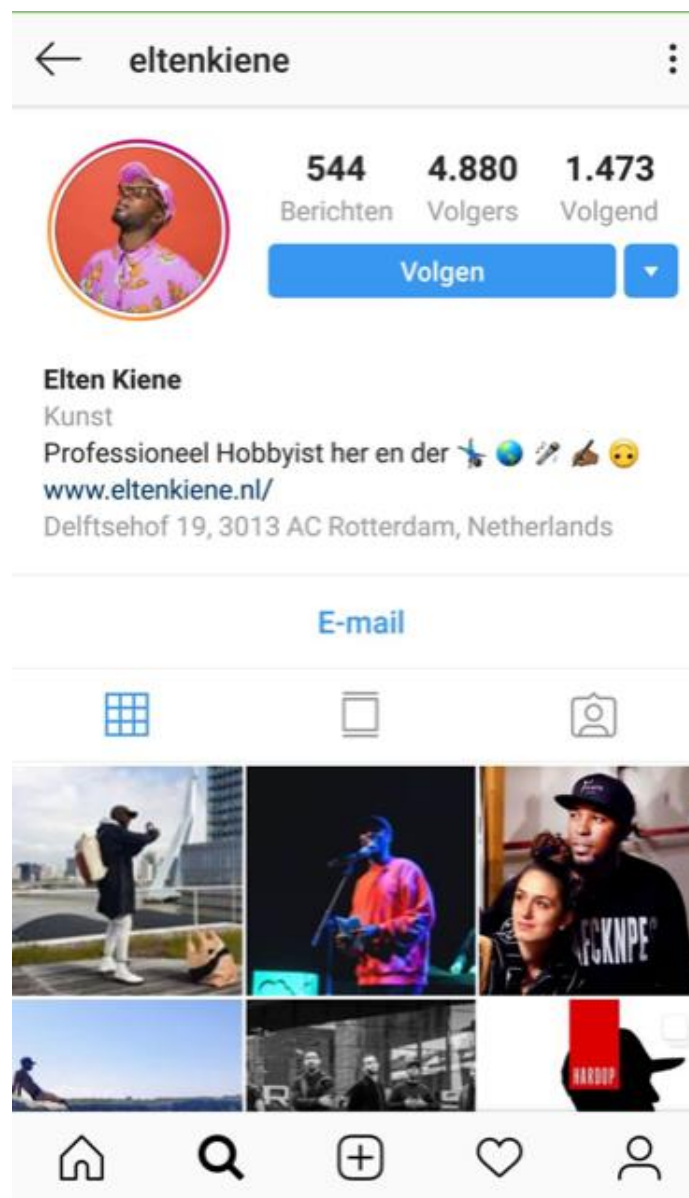

Veel leesplezier

Belevingsopdracht bij gelezen boek

- Maak een moodboard of instagramprofiel op A3 over de hoofdpersoon in het boek
- Verwerk hierin wat voor archetype de hoofdpersoon is. Leg dit uit en schrijf er ook bij of en hoe de hoofdpersoon zich ontwikkelt naar een ander archetype.
- Is de hoofdpersoon in het boek een mentor tegengekomen? Zo ja, wie is dat en op wat voor manier heeft de mentor de hoofdpersoon geholpen?
- Maak je moodboard/instagramprofiel beeldend door plaatjes te gebruiken die volgens jou het uiterlijk van de hoofdpersoon en mentor weergeven.
- Presenteer je creatie aan de klas. Zorg dat je je boek bij je hebt. Noem de titel, auteur en geef in het kort aan waar het verhaal over gaat. Maak aan de hand van je moodboard/instagramprofiel duidelijk wie de hoofdpersoon is, wat haar/zijn archetype is, wat voor mentor de hoofdpersoon is tegengekomen en welke ontwikkeling de hoofdpersoon uiteindelijk heeft doorgemaakt. Sluit af met een korte mening over je boek door twee beoordelingswoorden uit je methodeboek te gebruiken en daar redenen bij te geven.

Als voorbeeld staat hieronder de Instagrampagina van Elten Kiene.

Enquête leesgedrag.

Deze enquête bevat elf vragen. Je hoeft je naam niet in te vullen. Het gaat erom dat je de vragen eerlijk beantwoord.

1. Hoe graag lees jij? Geef jezelf een cijfer op de schaal van 0- 10 : _____
2. Indien het geen 10 is. Wat kan ervoor zorgen dat je jezelf een punt hoger geeft? _____

3. Wat lees je? Je mag meerdere vakken aankruisen.
 - ☐ tijdschriften
 - ☐ informatieboeken (bijvoorbeeld over je hobby)
 - ☐ amuserende boeken
 - ☐ korte verhalen
 - ☐ strips
 - ☐ gedichten/songteksten
 - ☐ internetsites
 - ☐ social media
4. Hoeveel tijd besteed je per week aan vrijetijdslezen?
 - ☐ 0- 15 minuten
 - ☐ 15-30 minuten
 - ☐ 30- 45 minuten
 - ☐ meer dan 45 minuten
5. Weet jij naar wat voor boeken je smaak uitgaat?
 - ☐ ja ☐ nee
6. Hoe kies je boeken?
 - ☐ moet dun zijn
 - ☐ moet over een onderwerp gaan dat ik interessant vind, namelijk _____
 - ☐ het heeft een mooie kaft
 - ☐ ik heb er goede verhalen over gehoord
 - ☐ ik kijk op een site naar boeken die bij mijn smaak passen
 - ☐ ik weet eigenlijk niet welk boek bij mij past
7. Wat is er nodig om je leesbeleving te vergroten? Je mag meerdere vakken aankruisen.
 - ☐ interessante opdrachten
 - ☐ een cijfer
 - ☐ de docent leest voor in de klas
 - ☐ leestips van docenten
 - ☐ hulp bij het kiezen van een juist boek
 - ☐ leestips van leeftijdsgenoten
 - ☐ reclameblokjes voor een boek in de klas (pitches)
 - ☐ anders, namelijk _____
8. Welk boek of tekst heeft jou het meest tot nadenken aangezet (van kind tot nu)?

9. Vertel je weleens een verhaal over een boek dat je hebt gelezen?
- ☐ ja ☐ nee
10. Wat kan vrijetijdslezen jou opleveren? Je mag meerdere vakken aankruisen.
- ☐ betere schoolresultaten
 - ☐ een andere blik op de wereld
 - ☐ herkenning van problemen die de hoofdpersonen ook hebben
 - ☐ ontspanning
 - ☐ een blij gevoel
 - ☐ meer kennis
 - ☐ betere toekomst
11. Wat belet je om meer te lezen? Je mag meerdere vakken aankruisen.
- ☐ geen zin
 - ☐ geen/ te weinig tijd
 - ☐ ik vind het moeilijk
 - ☐ ik zie er het nut niet van in

BIJLAGE 5 RESULTATEN ENQUÊTE LEESGEDRAG FOCUSGROEP

- 1) Het gemiddelde cijfer dat de leerlingen uit de focusgroep geven op de vraag hoe graag ze lezen, is een 5,2.

2 Wat kan ervoor zorgen dat je jezelf een punt hoger geeft (hoe graag lees je)?

■ niets/ik haat lezen

■ geen antwoord

■ meer tijd hebben

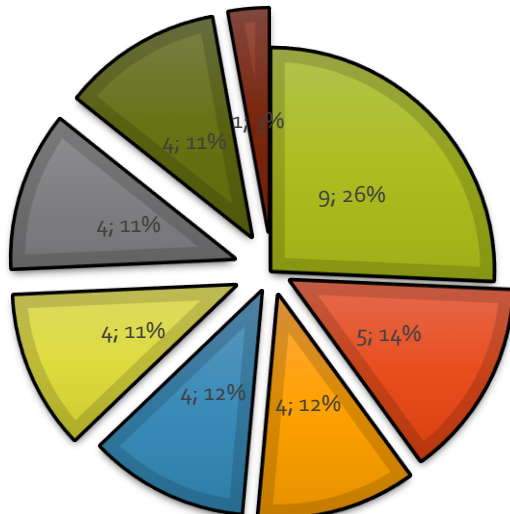
■ een leuk boek dat grappig is

■ meer boeken

■ luisterboeken

■ vaker lezen

3. Wat lees je?

■ social media

■ korte verhalen

■ strips

■ amuserende boeken

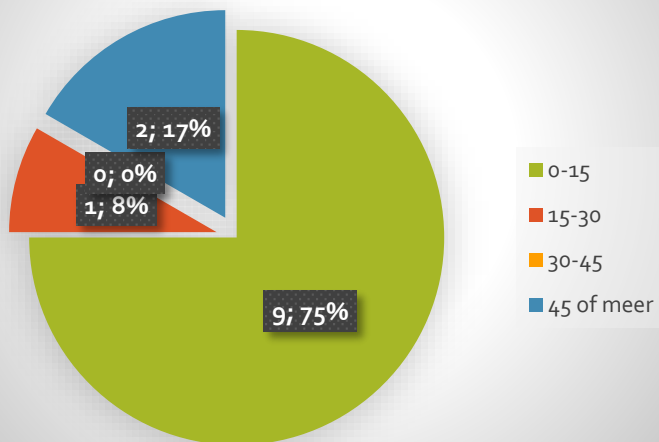
■ tijdschriften

■ Informatieboeken

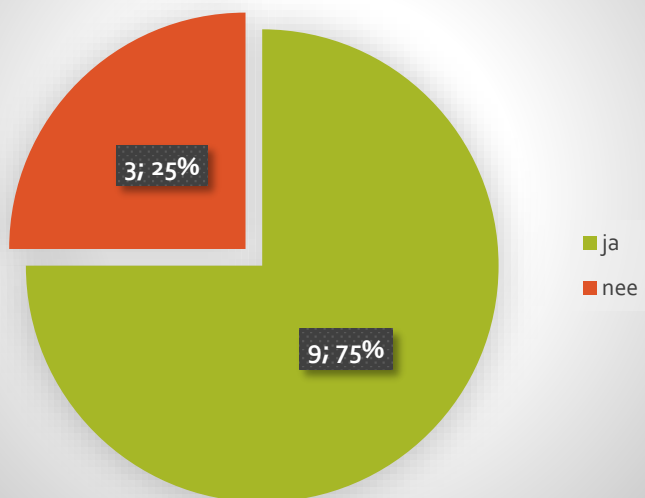
■ internetsites

■ gedichten

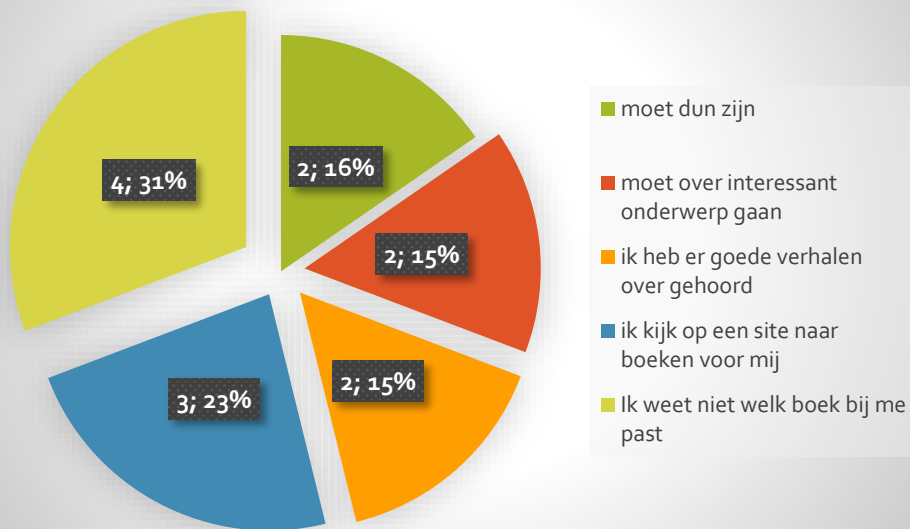
4. Hoeveel minuten per week lees je?

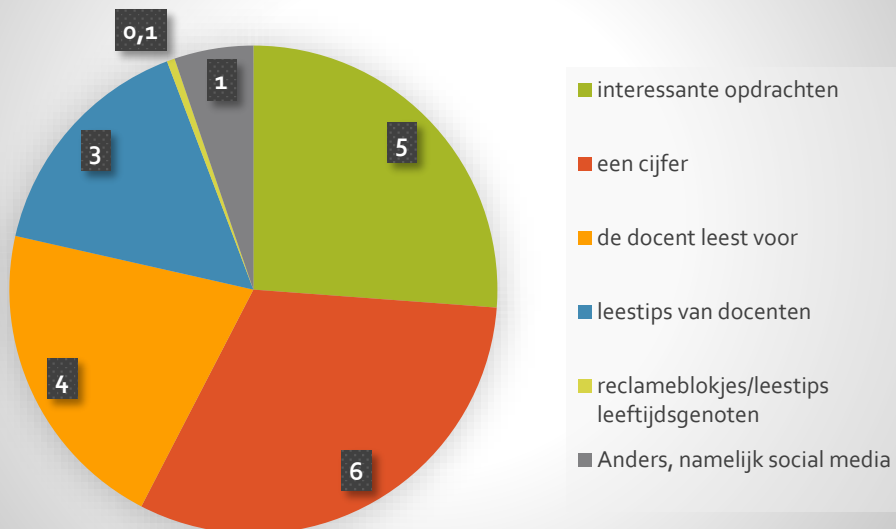
5. Weet jij naar wat voor boeken je smaak uitgaat?

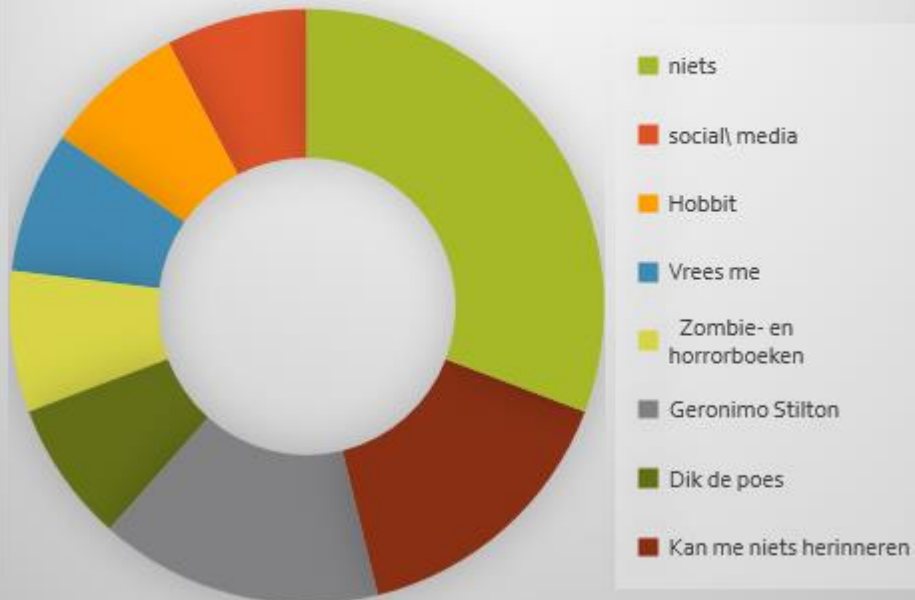
6. Hoe kies je boeken?

7. Wat is nodig om je leesbeleving te vergroten?

8. Welk boek/tekst heeft jou het meest tot nadenken aangezet?

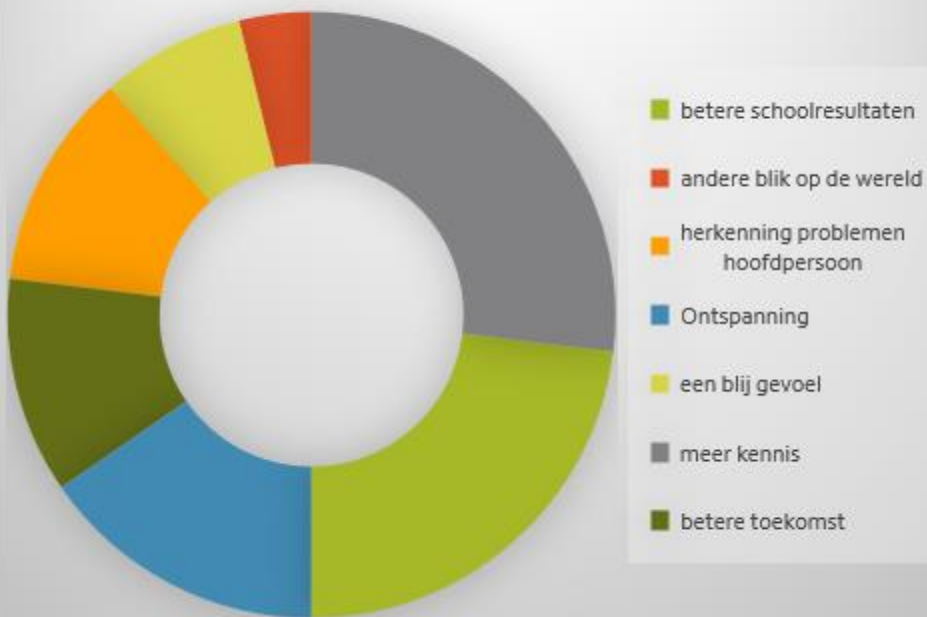
8

9. Vertel je weleens en verhaal over een boek dat je hebt gelezen?

9

Wat kan vrijetijdslezen je opleveren?

Vragenlijst over de ervaren lessenserie 'Lezen op een andere manier'

1. Geef een cijfer voor de lessenserie 'Mijn levensverhaal' op de schaal van 0-10? _____
2. Leg uit waarom je dit cijfer geeft? _____

3. Waar leer je volgens jou beter van lezen?
 o teksten lezen en daar schrijf- en vertelopdrachten bij maken
 o teksten lezen en daar vragen die reeds bedacht zijn over beantwoorden
 o alleen teksten lezen en geen opdrachten erbij maken
4. a) Wat voor cijfer geef je aan de workshop Spoken Word van Elten Kiene? _____
 b) Waarom krijgt deze workshop dit cijfer? _____

 c. Moet zo'n workshop volgend jaar weer georganiseerd worden, maar dan voor een andere klas?
 o ja o nee
5. Hoe kan de lessenserie beter worden? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.
 o ander onderwerp
 o er moet een cijfer aan worden verbonden
 o meer afwisseling tussen schrijven en vertellen
 o meer filmfragmenten
 o meer boekpromoties
 o anders, namelijk _____
6. Is je duidelijker geworden dat lezen je iets oplevert?
 o ja o het was me al duidelijk o nee
7. Weet je al wat voor boek je de komende tijd wilt gaan lezen?
 o ja o nee
 Indien je antwoord nee is, wat ga je morgen doen om ervoor te zorgen dat je weet wat je wilt lezen: _____

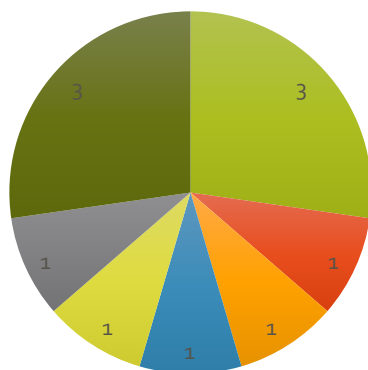
8. Waar leer jij het meest van ten aanzien van tekstbegrip nu je andere leeslessen hebt gevolgd? Je mag meerdere vakken aankruisen.
 o vragen beantwoorden over de tekst
 o aan elkaar vertellen over de tekst
 o kijken naar beelden die met het onderwerp te maken hebben
 o schrijfpdrachten maken die met de tekst te maken hebben
9. Ben je meer gaan lezen in je vrije tijd nu je een opdracht hebt voor Nederlands?
 o ja o nee
10. In de lessen Nederlands en drama is aandacht besteed aan archetypen/oerkarakters. Heeft dit invloed op jouw leesbeleving?
 o ja o nee o weet het nog niet

11. Je weet inmiddels wat lezen jou kan brengen. Wat voor cijfer geef je jezelf nu voor hoe graag jij leest op de schaal van 0 – 10? _____
12. Er zijn verschillende werkvormen geweest om het lezen en wat je ervan kan opsteken op een andere manier te brengen. Wil je per onderdeel daar een cijfer voor geven van 0-10 en er een reden bij geven?

Onderdeel	cijfer	Reden
Gooi een verhaal (vakantie)		
Gooi een verhaal (vermist)		
Beschrijven hoofdpersonen film		
Wat is je archetype/oer karakter? Archetypen in films en boeken		
Levenslessen/ Disney		

1. Het gemiddelde cijfer van de lessenserie mijn levensverhaal leverde een 7,1 op
De cijfers varieerden van een 5 tot een 9
2. Redenen

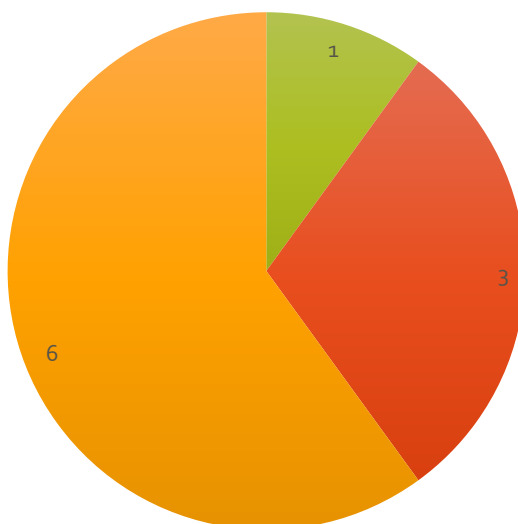
2. Redenen cijfer lessenserie

- leuk/leuke manier van lesgeven
- nog nooit meegemaakt
- hard gewerkt
- aardige meneer
- dingen geleerd die ik niet wist
- niet echt nuttig
- niet geweest/niets ingevuld

3.

3. Waar leer je beter van lezen?

- tekst met schrijf- en vertelopdrachten
- teksten met al bedachte vragen
- alleen teksten lezen zonder opdrachten

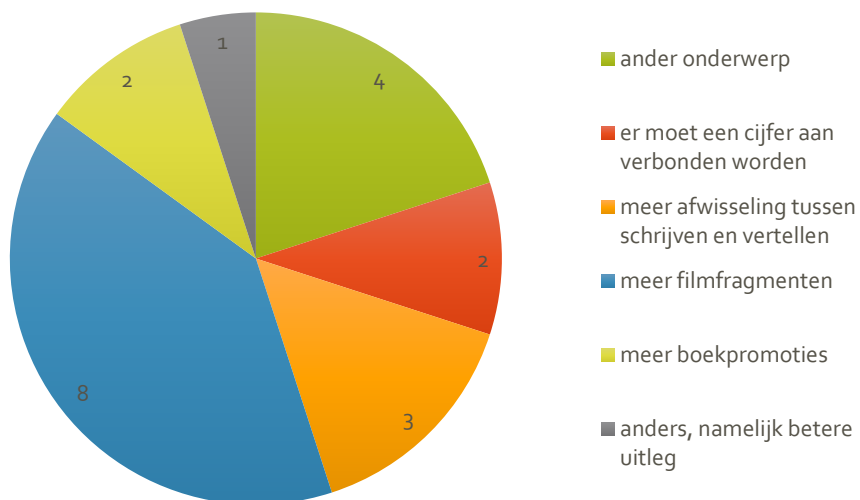
4. Het gemiddelde cijfer voor de workshop van Elten Kiene is een 8,9. Of er volgend jaar weer zo'n workshop moest komen voor een andere klas leverde een verdeeld beeld op: 50% ja, 50% nee.

4b toelichting cijfer workshop spoken word

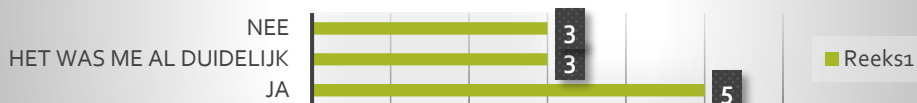
5. Hoe kan de lessenserie beter worden?

Hoe kan de lessenserie beter worden?

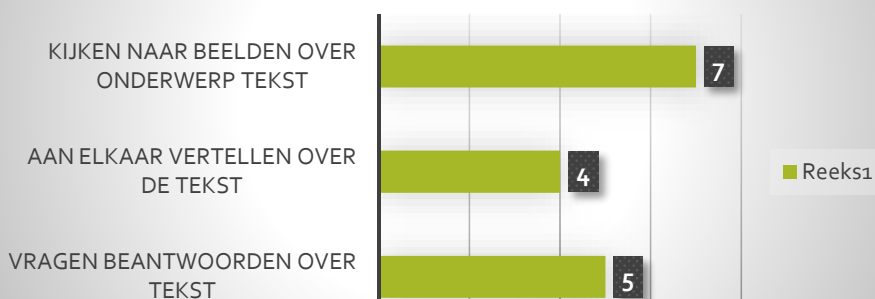
6. Is duidelijker geworden dat lezen je iets oplevert?

Is je duidelijk wat lezen je oplevert?

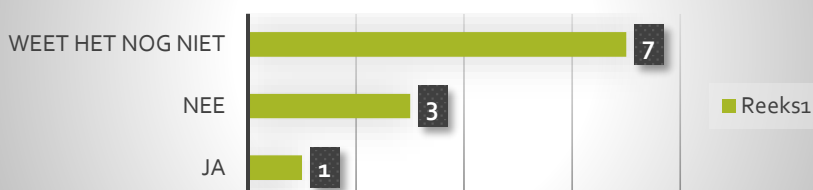
7. Op de vraag weet je wat voor boek je de komende tijd wilt gaan lezen, antwoordde 73% ja en 27% nee.
8. Waar leer jij het meest van ten aanzien van tekstbegrip nu je andere leeslessen hebt gevolgd?

Wat is het meest leerzaam voor tekstbegrip?

9. Ben je meer gaan lezen in je vrije tijd?
Ja 20%, nee 80%
10. In de lessen Nederlands en drama is aandacht besteed aan archetypen/oerkarakters. Heeft dit invloed op jouw leesbeleving?

Heeft het besteden aan aandacht aan archetypen invloed op jouw leesbeleving?

11. Nu je weet wat lezen jou kan brengen, wat is dan het gemiddelde cijfer hoe graag jij leest?
Het gemiddelde was een 5,8.
12. De cijfers voor de verschillende onderdelen zijn als volgt:

Onderdeel	Gemiddeld cijfer	redenen
Gooi een verhaal 'Dion'	7,1	Leuk/ Ik kan goed schrijven
Gooi een verhaal 'Vermist'	7,9	Leuk (om te doen)/ik kan improviseren/spannend

Beschrijven hoofdpersonen film	8	Heel leuk/spannend
Wat is je archetype? Archetypen in boeken/films	8,3	Leuk/beetje saai/ik ben geliefde/goed en leerzaam/strijder/leerzaam
Levenslessen/mentor/Disney	8,5	Saai/leuk/interessant

Je zestiende verjaardag is een bijzonder moment: de puberteit is voorbij! Nog maar twee jaar en je bent officieel volwassen. Ook Leroy keek op zijn zestiende verjaardag uit naar het leven dat voor hem lag. Nog even en hij zou eindexamen doen en aan zijn studententijd beginnen. Wat hij toen nog niet wist, was dat zijn leven inderdaad zou veranderen, maar op een heel andere manier dan hij verwachtte: over een paar dagen zou hij bijna alles verliezen wat hij had.

Instruction for making a personal postcard

- Write place and date
- Salutation: Dear (name of the person you are writing to),
- Introduce yourself (tell your name, age and where you live)
- Write if you like reading. If so, what book are you reading at the moment. Mention the title and the author.
- What do you think about this book, do you like it or not, what do/don't you like about it?
- Write what book has made the most impression on you
- Use sentences like "I was most impressed by the book because it was about
- The book has made the best impression / has impressed me the most.

Finish your personal card with:

- I hope to hear from you soon or thank you for your postcard. I hope you like mine.
- End your card with Best wishes (your name)

Reading strategies

Always ask yourself questions!

Before

Predict the subject

- Look at the 'outside' of the text (title, pictures, different types of letters). What is the subject?
- What do you know about the subject?
- What would you like to know?

During

- What are difficult words or the most important sentences?
- Can you visualise the story in your head?

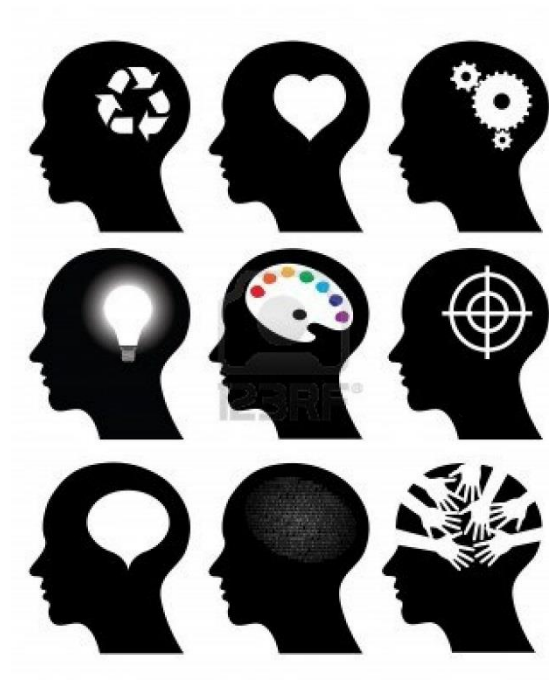
After

- What have you learned?
- Which question is still unanswered?
- Which information was new?

The use of reading

- If you read you learn new words
- By reading you build up new knowledge
- When you read more and more you'll understand texts of a higher level
- Reading will become easier
- You'll enjoy reading more
- You'll read more and more
- Your school results will be better

Reading is good for your:

head: knowledge

heart: empathy and feelings

hands: you'll learn new skills